

evangélikus

81. évfolyam, 35. szám
2016. szeptember 4.

élet

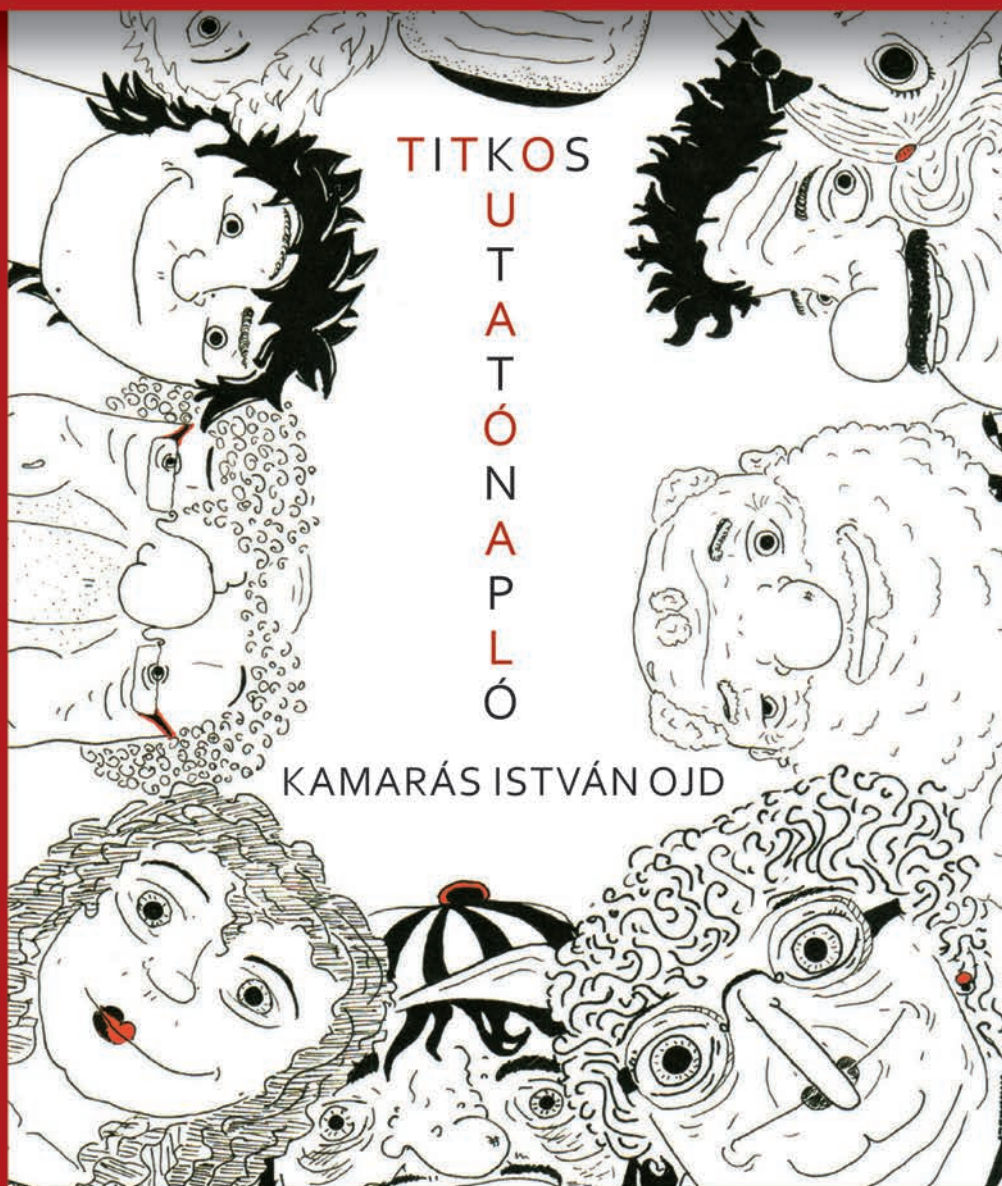
Szomjúhozták a befogadást

**Tábor börtönbüntetésüket töltő
szülők gyermekeinek**

7. oldal

AZ ÉV GYERMEKKÖNYVE DÍJ 2016

KAMARÁS ISTVÁN OJD: TITKOS KUTATÓNAPLÓ

A szociológus nagypapa vezetésével egy balatoni nyaralás közben szociológiai kutatómunkába kezd Nagypapa három unokája, Bertalan, Lilla, Anna és unokatestvérük, Mötyő. Első kutatásuk során azt vizsgálták, hogy ki mit válaszol a nyaralók közül a Tudja-e, hol lakik Ajahtan Kutar bani király? kérdésre. Ez követte a balatonfenyvesiek fagyalmozási szokásainak vizsgálata. Ősszel iskolatársaik és tanáraik körében Micimackó-kutatást bonyolítottak le. • 2200 Ft

8-14 éves korosztály számára ajánljuk

KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK
A WWW.LUTHERKIADO.HU/BOLT OLDALON

Evangelikus könyvesbolt: 1081 Budapest, Kiss József u. 2/a
nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9-17 óra között
www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518
levelezési címünk: Luther Kiadó 1085 Budapest, Üllői út 24.

Hitvesi szeretet sorokba öntve

Az első világháború közvetlen ürügye a szarajevói merénylet volt, de kitörésének valós okairól ma is vitatkoznak a történészek. A hadi események a Szerbia elleni osztrák–magyar

hadüzenettel kezdődtek meg, és 15 millió ember halálát okozták. A mai napig kerülnek elő olyan dokumentumok, amelyek erre a világégésre emlékeztetnek. Nemrégiben négyszáz levél páratlan forrásul szolgált a kutatóknak.

Ahol egyértelmű az Isten, és könnyű az alázat

Különleges kalandra vállalkozott egy négygyermekes család. Katamaránra szállva szelték át az óceánt, hogy eljussanak rokonaikhoz Jamaicába, „a források szigetére”.

Átélt élményeiknek se szeri, se száma. Ezeket osztják meg az olvasóval. Jamaica egyébként a Nagy-Antillák szigetcsoporthoz tartozó, 240 kilométer hosszú, 80 kilométer széles szigetország. A Karib-tengeren fekszik, Kubától 150 kilométerre délre, Haititől 180 kilométerre nyugatra.

Közhelyek nélkül a jakobinus perről

A történelembökönyvek külön fejezete a Martinovics-összeesküvés. Mégis, a mai napig sokféle az értelmezés, sokféle a megítélés. Taxner-Tóth Ernő irodalomtörténész most megjelent

könyvében új nézőpontból vizsgálta az eseményeket. A leggyakrabban használt és a közvéleménybe beivódott történelmi közhelyek megkérdőjelezése vezette.

Szomjúhozták a befogadást

Már a neve is szeretetet áraszt: Angyalföld tábornak hívják a közel két évtizedes múltra visszatekintő, szabadságvesztés-büntetésüket töltő szülők gyermekeinek szervezett egyhetes együttlétet, amely ezúttal is Mátyászentimrén fogadta a kitalizottakat. Az egyik teológushallgató így nyilatkozott a közel húsz táborozóval töltött órákról: „Ebben az évben is rengeteg mindent tanultam a gyerekektől: feltétel nélküli szeretetet, ösztönös bizalmat, őszinteséget.”

Hullás és emelkedés

Ma nap kerékpárral küzdöttem felfelé kedvenc hegyemre, a Nagy-Kopaszra, s akkor éreztem először, hogy végérvényesen esik a nyár. Az idő megálljt parancsol Isten teremtett világának, az erdőben nem nő már semmi. A szimatoló erdőjáró ilyenkor megérzi, hogy a nyugalomba hulló nyárban megváltozik a mező illata, alkonyatkor már szénás aromákat sodornak a hűs légáramok. Az élet visszaszárad.

A nyárutó szénás illatait szimatoló pedagógusok talán nem is a pollen miatt tüszszentenek, hanem mert eszükbe jut a tábláról szállongó krétapor. Ezekben a lassuló, kora őszi napokban az iskolák újra megtelnek vibráló, emelkedő étellel. A nebulók betelepnek a padokba, a tanárok kezükbe veszik a krétát, és megkezdődik a munka.

Az ókori görögöknél a családhoz tartozó, a gyermeket erkölcsre, tisztességre nevelő és akár hasznos ismeretekre is oktató „pedagógosz” nemritkán művelt, tudós rabszolga volt. Manapság a pedagógust inkább a tudás rabszolgájának nevezhetjük. Társadalmunk hosszú évtizedeken át nem adta meg a pedagógusoknak az őket – munkájuk vitathatatlan értéke és fontossága okán – méltán megillető megbecsülést, értsük ezt erkölcsi és anyagi értelemben egyaránt. Az utóbbi években ez a helyzet némileg javult, ugyanakkor az is érezhető, hogy az állam az emelt juttatás fejében mindinkább igyekszik beköltözni az oktatók, nevelők fejébe is.

Biztos vagyok abban, hogy ebben a helyzetben még inkább felértékelődik az a szakmai nevelőmunka, amelyet pedagógus testvéreink az evangélikus egyház által fenntartott iskolákban végeznek. A túljelentkezés része az evangélikus iskolák mindennapjainak. Vagyis a szülők nyilvánvalóan tudják és értékelik azt, hogy ezekben az intézményekben „a tudás rabszolgáinak” munkáját Jézus Krisztus mindenkor szilárd erkölcsi alapot biztosító, kikezdehetetlen etikai rendszere s az abból fakadó szolgálat hitelessége hatja át. Márpedig a posztmodern kor értékszavardott, értékvesztett világában megnyugtató érzés jó kezekben tudni gyermekünket.

Isten áldása kísérje a tábla előtt magyarázó és a padokban fészkelődők most kezdődő munkáját!

És ez persze egyaránt érvényes mindenkire, aki a közoktatásban erejét és idegrendszerét megfeszítve, szellemi szuverenitását megőrizve tesz azért, hogy a tudás győzedelmeskedjen a pusztító ostobaság felett.

● ILLISZ L. LÁSZLÓ

A hónap igéje

„Örök harag” – fenyegettük meg egymást gyerekkorunkban, ha a másik nem akart valamiben engedni. De Isten ilyet soha nem mondott, pedig részéről jogos lett volna. Hát akkor mit mondott? Azt, hogy „örök szeretettel szerettelek”. Nem is tud más ilyen lenni, mint ő.

Egy munka során az első órában való segítség tulajdonképpen nem is segítség, ha nem tartunk ki végig a másik mellett. Ha félig húzzuk föl a kerekes kút vödörét, és elengedjük, a vödör ráadásul nem ott marad, ahol volt, hanem lezuhan a mélybe. Isten végig kitart melletted szeretetével! Nem kell félned, hogy félmunkát végezz, aztán otthagyd. Jézus azt mondta: „...*íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*” (Mt 28,20) A hívő énekes pedig így felel erre: „Bízzál, ne félj, a Krisztus él. / Ő megsegít, Ő benned él. / Csak higgy, Urad és Mestered / Lesz mindenekben mindened!” (Hallelujah énekeskönyv 375,4) Isten szeretete tehát örök. Ő egész életedben veled marad, azután pedig szeretetországába, a mennybe fogad be téged is. Mindig kész meghallgatni, megbocsátani és megújítani életedet. Mindig föl lehet tekinteni a keresztre. De hogyan?

Egyszer egy kiállításon egy nagyon szép passiói kép volt látható, rajta a szenvedő Krisztussal. Egy ember megkérdezte: „Mi lenne olyan különös ebben a képen? Ugyanolyan, mint a többi.” Akkor a teremőr a helyiség egyik oldalfalához hívta, és kérte, térdeljen le vele, úgy nézzen a képre. Az eddig közömbös ember megtette, és megdöbbsent: azt látta, hogy Krisztus a keresztről szomorú szeretettel egyenesen őreá néz. Az őt azt mondta: „Ezt a képet és magát Jézust is csak egy irányból, a szeretet és az alázat helyéről lehet úgy szemlélni, hogy javunkra legyen.”

A Bibliát is lehet úgy olvasni, hogy milyen irodalmi alkotás, de úgy is, hogy mit üzen nekem. Az igehirdetést is lehet úgy hallgatni, hogy elég ékesen szóló-e a prédikátor, de úgy is, hogy keresem, mit üzen most nekem Istenünk. Ő magához von hűségesen, és szeretettel szólít meg téged.

Megmutatja, hogy nélküle elveszett vagy bűneid miatt, de azt is, hogy szeretete által bűnbocsánatot kaphatsz, ha alázatosan jössz hozzá. A Károli-fordításban, mint egy minimagyarázatban, ezt olvassuk: „...örökkévaló szeretettel szerettelek téged, azért terjesztetem reád az én irgalmasságotam.” (Jer 31,3) Kiterjeszti az Úr fölötted „oltalmazó szárnyát” (EÉ 120,1). Nála rejtve lehetsz a veszedelem, a nap heve, a nap fáradalma, a megkörményező reménytelenség ellen.

Isten mondja:
„Örök szeretettel szerettelek, azért vontalak magamhoz hűségesen.”

(Jer 31,3)

Ő szeretettel jön hozzád – te hogyan méssz őhozzá? Ő megáll melletted, és kiáll érted mindenkor. Te is kitarthatsz mellette, ha benne bízol: „Végig megáll a nagy tusát, / Erőt Urad, a Krisztus ad. / Nyerd el, neked mit félretett, / A koronát, az életet.” (Hallelujah énekeskönyv 375,1)

Te magad is csak akkor lehetsz a végső-kig kitarató és a jóban odaszánt és állhatalos, ha belekapaszkodtál az Úrnak ebbe az örökkévaló, el nem múló szeretetébe. Ez adhat bizodalmat, hogy kitarssz, és az emberek, de az Úr is tudjon számolni veled mint idején érkező segítővel és jókor jövő segítséggel.

● SZÉLL BULCSÚ

Oratio œcumenica

Mennyei Atyánk, aki Fiad által örök szövetséget kötöttél velünk, hogy életünk legyen, hallgasd meg könyörgésünket.

Egy új munkaév kezdetén könyörgünk gyülekezetünkért. Segíts bennünket, hogy újrainduló alkalmaink a veled való találkozás alkalmi lehessenek. A megszokott formákat te tedd élővé, a megszokott időpontokat te tedd megszentelt idővé. Különösen is kérünk gyermekeinkért, fiataljainkért. Kérünk, segíts nekik, hogy a közeledben fellelhető örök értékek felé is meglegyen bennük a nyitottság. Ne érezzék újabb tehernek a hittanórát, az ifjúsági órát. Áldd meg mindazokat, akikre nevelésüket bíztad: szülőket, keresztszülőket, tanárokat, gyülekezetünket. Add, hogy egész gyülekezetünk életkortól függetlenül egyetlen testvéri közösséggé lehessen.

Könyörgünk egész országunkért. Urunk, te teremts köztünk békességet, mert magunktól csak gyűlölködni, hazudni, rombolni tudunk. Te adj erőt megszólított gyermekeidnek, hogy a békesség követivé legyenek ebben a társadalomban. Urunk, könyörgünk minden szenvedőért. Kérünk, te gyógyíts életet adó szavaddal minden betegséget, minden sérülést, minden szenvedést. Adj erőt azoknak, akiket arra hívtál el ebben a világban, hogy enyhítsék a szenvedést és a fájdalmat.

Könyörgünk magunkért is, Urunk. Rád bizzuk szereteteinket, barátainkat, és rád bizzuk azokat is, akiket nehezen vagy egyáltalán nem tudunk szeretetben elhordozni. Segíts, hogy a követés útján mindannyian megtaláljuk a hozzád és az embertársunkhoz vezető utat.

Mennyei Atyánk! Jobban tudod nálunk, mire van szükségünk. Segítsd meglátnunk minden napon a valóban szükségest. Hálát adunk neked, mert bízhatunk abban, hogy ezen felül is elhalmozol bennünket ajándékaiddal, kezdedben tartod életünket, és megtartasz bennünket abban a szövetségben, amelyet kötöttél velünk a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
Magyarországi Evangélikus Egyház – Életközelségünk

Ha tudtam volna

Nem szeretem a hegyeket. Nemcsak azért, mert született alföldiként – Petőfivel egyetértve – „képzetem hegyvölgyedet nem járja”, hanem azért is, mert tériszonyom van. Emlékszem, milyen rémület lett úrrá rajtam, amikor egyszer – még gimnazista koromban – megcsúsztam a hegyoldalon, vagy amikor nemrégiben az első emelkedő után remegve fordultam vissza egy túráról. Nem voltam elragadtatva hát, amikor megtudtam: a bonyhádi ifjúsági tábor programjában szerepel egy egész napos kirándulás a Mecsekben.

Nem akartam megfutamodni a kihívás elől, de a biztonság kedvéért a többiétől is tudakozódtam a túrát illetően. Mindenki nyugtatgatott, hogy nem kell félni, nincs az útvonalon meredek szakasz. Így hát igyekeztem félelmeimet félretéve, „bátran” neki-vágni a kirándulásnak.

Tényleg nem volt meredek az út. Csak éppen sosem akart véget érni! Nem tudom, végül is hány kilométert gyalogoltunk (egyesek szerint húszat, mások szerint huszonötöt), de én azt hittem, nem élem túl! Tudtam, hogy a teljes napot a hegyen töltjük, de azt nem gondoltam, hogy csak rövid pihenőket tartunk, és folyamatosan menni kell. S persze időközben arra is rá kellett jönnöm, hogy nem ugyanazt értjük a „már nem sok van hátra” mondat alatt. Kész csodaként éltem meg, amikor utolsóként ugyan, de én is célba értem.

Így utólag azonban már nem bánom, hogy részt vettem benne, hiszen sok mindenre megtanított ez a nap.

Ha tudtam volna, milyen hosszú az út, és hányszor kell a köveken egyensúlyozva átkelni egy patakon, nem indultam volna el. Úgy hittem, én ezt képtelen lennék végigcsinálni. Ha bizonyos

életszakaszokra gondolok, látom a párhuzamot. Ha tudtam volna az elején, mi vár rám, nem éreztem volna hozzá elég erősnek magam, de amikor már benne voltam, nem adhattam fel. Milyen jó, hogy az Úr mindig csak a következő lépésig enged betekintést! Hiszen így nem menekülünk el azok elől az események elől, amelyek kereszttül formálódunk, edződünk...

Nagy ajándék volt a túra során az, hogy mellém sodródtak emberek, akikkel beszélgetésbe elegyedtem. Jó volt megismerni őket, és rácsodálkozni, hogy az új ismerősökkel mennyi közös témát, hasonló lelki élményt fedezhetünk fel. Milyen jó, hogy az életben is sokszor teremt az Úr olyan helyzeteket, amikor a másikban megláthatjuk a lelki testvért, a barátot, az embertársat. Nem vagyunk egyedül, vannak, akikkel megoszthatjuk gondjainkat és örömeinket, s emberi kapcsolataink által sokféle áldásban részesülhetünk...

Sokat jelentett az is, hogy mindig akadt egy-egy segítő kéz. Türelemmel, szeretettel nyúlt felém hol egy lelkészárs, hol egy táborozó fiatal. Az út során sokan lettek számomra támasszá. És senki nem éreztetett irántam megvetést az ügyetlenségem miatt. Magától értetődőnek tűnt, hogy valaki mindig segít, hiszen nem hagyjuk el egymást. Milyen jó, hogy így lehet ez az életben is! Észrevehetjük, ha valakinek segítségre van szüksége, és lehetőségeinkhez mérten támogathatjuk őt. S tapasztalhatjuk, hogy melénk is odalépnek mások...

Milyen jó, hogy a kirándulás előtt csak az foglalkoztatott, hogy mennyire meredek az út! A túra hosszára nem is kérdeztem rá, pedig ha tudtam volna, akkor ezeken a tanulságokon most nem elmélkedhetnék...

● HULEJ ENIKŐ

Hitvesi szeretet sorokba öntve

A négyszáz oldal az első világháború valós metszete

Véletlenül került elő egy első világháborús levelezés. A szécsiszentlászlói (Motvarjevci, Szlovénia) Jankó Zsigmondnak és feleségének, Matildnak a négyszáz levele páratlan forrásként szolgál a kutatóknak és a helytörténészeknek egyaránt. A szép nyelvezetű írások kötetbe rendezése és kiadása a határon túl élő magyar közösségek legkisebbikének, a muravidékieknek a keze munkáját dicséri, Lendván látott napvilágot, és a Vágyakozás a lövészárkokból címet viseli.

„Szeretett kedves feleségem! Kívánom a jó Istentől, hogy ezen soraim a legjobb és legfrissebb egészségben találjanak fel mindnyájatokat, szülőinkkel együtt. Hála Isten, én is megvagyok közönségesen, amit neked is szerető szívemből kívánok.” Így kezdődik Jankó Zsigmond honvéd levele, amelyet 1916. augusztus 25-én, éppen száz éve adott fel a pilseni (Plzeň, Csehország) „hospitálban”.

Az évszázados relikvia egy a négyszáz postai küldeményből, amelyet egy fronton harcoló muravidéki kiskatona és felesége, Matild váltottak egymással. Balla Tibor történész, az első világháború szakavatott kutatója mennyiségében és forrásértékében is kiemelkedőnek nevezi az anyagot.

Pedig a véletlen segítette a páratlan levélköteg megtalálását. 1999-ben egy nemzetközi levéltári kutatótábor önkéntesei egy félig összedőlő házban bukkantak rá. „Szentlászlón, az egykori Szécsiszentlászlón a falusiak hívták fel figyelmünket egy romos, elhagyatott házra – emlékezik Tátrai Ágnes, a Muravidéki Rádió egykori újságírója. – Bajzik Zsolt történész, a Vas Megyei Levéltár volt munkatársa testi épségének kockáztatásával ment be az összedőlésre ítélt épületbe, s két nejlonszatyorban hozta ki az írott kincseket. Akkor még nem mértük fel a lelet jelentőségét. Gordana Šovegeš Lipovšek levéltáros szakavatott munkája nyomán vált a kutatók és az egyszerű olvasók számára is érdekessé.”

Hála a lelkes ifjaknak, a könyv valóban letehetően. A majd négyszáz oldal a nagy

háború valós metszete s egyben a hitvesi szeretet szép példája. Mai, a hűséget háttérbe szorító korunkban, az internetes levelezés világában talán sokan nem is érthetik az érzelemdús sorokat. Akik viszont értik, azoknak javára szolgál.

A fronton harcolót a négyéves távolléte alatt csak ritkán engedték haza, de ezek az együttlétek új erőt adtak a bakának. Minden levélből kihallatszik a másik feltétlen szeretete. Zsiga ceruzája gyakran érzéki területre is tévedt: „Sokszor úgy álmodom, mintha szépen csókolódnánk.” Más-

hol egész oldalon osztotta meg ábrándjait: „Álmaimban folyton veled szerelmeskedem... ajkaink szerelmesen csókolódtak, és kebleink szerelmesen egymáshoz simultak.” Természetesen az otthonról érkező hírek más emóciókat is kiváltottak. A féltékenység a sebesülése után támadt fel a férjiban: „A szabadságosok beszéltek, hogy az ő falujukban hogyan tesznek az asszonyok, kiknek a férjeik a harctéren a hazáért küzdenek, s véreznek.” A zöld szemű szörny felbukkanását az asszonyka is érezte, s nem győzte elégszer papírra vetni: „Azt nem bírnám megtenni sose én, hogy hozzád hűtlen lennék.”

Néha kedvesen csipkelődtek: „Azt kérdeed, mennyi a lénung [illetmény] a harctéren egy napra. Én megírom, de attól félek, talán te is be akarsz állni katonának... Ha beállsz, és valahol ottveszel, mi lesz énbőlöm a háború után?” Máshol a feleséget gondolatban összeboronálta egy hadifogollyal, s ezen jót kacagott magában.

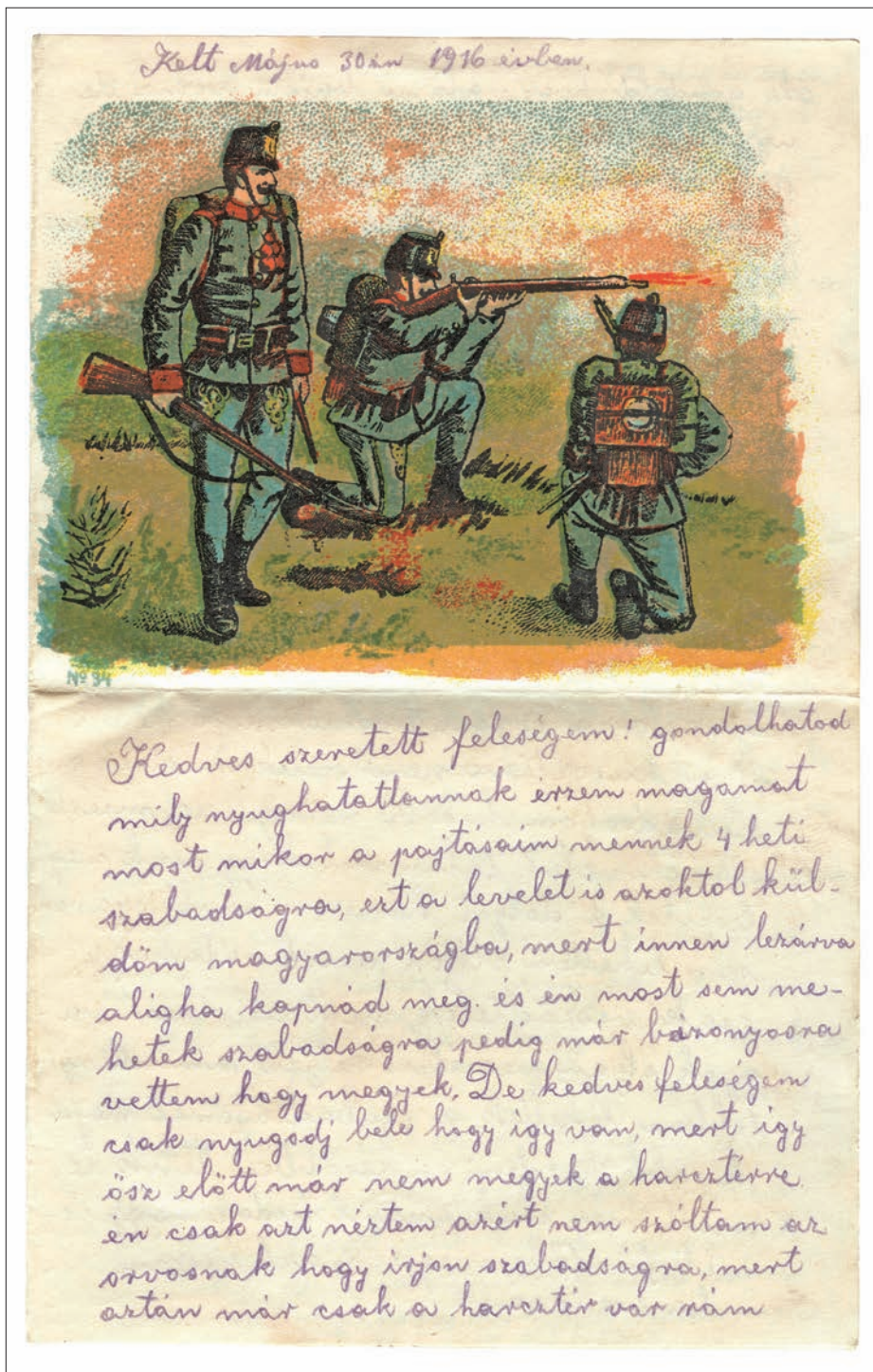
A levelek magas száma a magányból is eredt, a fiatalasszony nem volt túl jóban férjének szüleivel, erre Matild sokszor célzott, egy-két alkalommal ki is fakadt. A faluból behívtak gyakran kerültek szóba, Zsiga igencsak irigyelte a szabadságra menőket, az elesetteket pedig őszintén sajnálta.

A kis közösség életéből megismerhetjük a leveleket titokban felbontó postás kisasszonyt, a rekvirálókat, a jegyzőt, aki ugyan elfogadta a pénzt a szabadságolási kérvény megszerkesztéséért, de nem bízta semmivel a fronton lévőket. Egy bűnténynek is tanúi lehetünk, a szülők kamaráját „cuffolta” meg egy ismeretlen, akinek kilétét – a levelekből ítélve – mégis mindenki tudta.

A katona sokat írt az árakról. Megtudhatjuk, hogy Pilsenben a fonnyadt alma kilója két korona, s ezért az árért tíz korsó sört lehetett kapni. Figyelmes férjként szerette volna meglepni asszonyát szép ruhanyaggal, így gyakran váltottak szót a végvásnak hazai és kinti áráról. A család fő

Zsiga a fiával és a menyével

gondosan számontartotta, hány tábori levelezőlapja van még, megírta feleségének, mikor kell bélyeget tenni a levélre, s mikor nem. A távol lévő Szentlászlóról sűrűn kapott hírt az állateladásokról, -vételekről, a magasba szökő árakról, a hiányról. A garast garasra rakó levelezők a háború végén gyakran írtak a háborús kölcsönökről, amelyekbe nagyon sok pénzt fektettek. Szomorú rá gondolni, hogy valószínűleg így ment el a fiatalok összes megtakarított pénze.

Figyelemre méltó a kiskatona hite. Isten neve szinte minden levelében szerepel, az ünnepek egyben lelki élményt is

jelentenek számára. A háború első évének karácsonyán írja hitvesének: „Szeretett feleségem! Most, midőn ezen soraimat írom, karácsony délelőtti vagyok. Remélem, hogy te is templomban vagy. Gondolatban én is ott vagyok. Veled együtt fohászok az Úrhoz, hogy tegye életünket boldoggá hosszú éveken át.” Rá két évre Krisztus születésének napja Kisprázsmárban (Toarcla, Erdély, Szászvidék) éri a levélíró: „Veletek együtt ünneplem ezt a szent napot. Bár szeretném, ha odahaza lehetnék, és otthon mehetnék a templomba... Tegnap a templomban is elvoltam. Van itt egy evangélikus temp-

lom. Csak a prédikáció nem magyarul volt, mert itt szászok laknak.” Zsiga más helyen egy gyónás élményéről is beszámol. Természetesen nem az ünnepek részei az ajándékok, a bőséges étkek, amelyekről szintén szót ejt a távolba szakadt.

Zsiga nem épített légvárakat: őszintén írta le a háborúval kapcsolatos gondolatait. Nem osztotta a hadvezetés optimizmusát, az egyszerű katona szemszögéből – de mélységes hazaszeretettel – tállalta valós megérzéseit. A lapokat gyakran csonkítja meg a cenzúra tintája, ezt a fronton harcoló is tudta, így őszintébben csak a kórházban vagy a hazatérőkkel küldött levelekben fogalmazott. Nagyon ritkán panaszkodott, ez talán jó természetéből s ifjú nevének kíméléséből fakadt.

A sorrendbe szedett postából némi fény vetődik a Monarchia egykori egészségügyi ellátására is. Meglepő, hogy a fronton lévő némi megfázással fél évig gyógyult több kórházban, s amikor 1916 februárjában könnyebb sérülést szenvedett, invalidusként kilenc hónapig volt távol a vérzivartartól. Ebben sok orvos rokonszenve s a kiskatona túlélési praktikái is szerepet játszottak.

A román frontról küldött üzenetekben gyakran olvashatunk az orosz katonákkal való fraternizálásról is: vagy hallgatólagosan nem lőttek egymásra, vagy akár össze is jártak. A Szeret (Siret, a Duna mellékfolyója) partján nemegyszer együtt is horgásztak a muszkákkal.

A papírra vetett szavakat a nyelvészek is élvezhetik, a *sürven* (gyakran), *sindü* (tetőcserép), *kiszle* (láda), *šmarnica* szőlő (noah szőlő) az egykori muravidéki beszédet idézik. Mindkét író megadta a módját a levél formájának, a bő üdvözlést és elköszönést egyikük sem hagyta ki.

A hazatérő honvéd további sorsáról is tudunk, a pár élete balladaszerű. Matildot fiatalon, harminckét éves korában ragadta el a halál, s ezt a tragédiát a férje sohasem tudta kiheverni, később sem nősült meg. Elek fiuk szerencsétlenül alapított családot: a javaikat eltékozló alkoholistá felesége mellett tengődött. A levélíró özvegyembernek csak az emlékei maradhattak meg, sokszor vehette kezébe az augusztus 25-én kelt levelet, s elmerenghetett záromdatain: „Rólam most a legcsekélyebbet se aggódj. Közöséges helyzetben vagyok, bár nem a legjobb, de elég tűrhető. Most zárom soraim. Isten veled és velem. Maradok a régi, forrón szerető, számtalanszor csókoló Zsigád.”

● CSERMÁK ZOLTÁN

Szentháromság ünnepe után 15. vasárnap – Mt 6,24–34

Isten gondviselésében

Újra megnyitották kapuikat az iskolák. Gyermekek ezrei indultak, ki várakozással és kíváncsisággal, ki pedig szomorúan és kedvetlenül a tanévnyitó ünnepségre. Gyermekek ezreinek életét fogja ismét meghatározni az órarend, a házi feladat, a szakkörök. Rengeteg új és érdekes ismeret, tananyag, tapasztalat és tudás vár rájuk. De a kezdésnél mindig ott van a szorongás is a szülőknél és a nagyszülőknél egyaránt: vajon hogyan tud megfelelni gyermekünk-unokánk az elvárásoknak? Vajon megtalálja-e majd a helyét az osztály közösségében, sikeres lesz-e a tanulásban, ki tud-e bontakozni személyisége, érdeklődése, tehetsége?

A jövőbe tekintünk, hiszen minden új tanév indulásakor az előttünk álló hónapok feladatai, elvárásai, bizonytalanságai és kérdései töltenek el bennünket. S e környezetben szólít meg ma bennünket Urunk, és igéjében ő maga is a jövőbe tekint. A jövőt Isten kezében tudja. Azt mondja: mennyei Atyánk gondoskodik rólunk.

Isten tenyerében. Rácsodálkoztunk-e már valaha, mennyire aprólékosan és művészi lett megalkotva egy virág? Elgondolkodtunk-e már azon, milyen rendkívüli fantáziával teremtette meg Isten a növényeket és az állatokat? Foglalkoztatott-e már bennünket az a gondolat, hogy milyen csodálatosan vagyunk megalkotva mi, emberek? Egészségesen minden testrészünk végzi a feladatát észrevétlenül, hogy szolgálatunkban álljon, azt tesszük, amit csak akarunk. És elgondolkodtunk-e már azon, hogy Isten kegyelméből mindig újat kezdetünk? Letehetjük a terheinket, megvallhatjuk a bűneinket, és megújult erővel élhetjük tovább az életünket. Ezt jelenti az, amit Jézus Urunk tanít: mennyei Atyánk gondoskodik rólunk. Az ő kezében van az életünk, az ő kezében vagyunk elrejtve, biztonságban minden napon. Ő a jövő ismerője, és az ő biztonságos kezéből tekintve a jö-

vőbe nincs mitől félni. Hiszen minden, ami történik velünk, Isten tervében van, és ő mindent a javunkra cselekszik. Egy betegség, egy gyász, egy baleset és életünk minden nyomorúsága Isten gondviselése által hitünk, személyiségünk, Krisztushoz ragaszkodásunk növekedését, érlelődését ajándékozza.

Nem felelőtlenésre és lusta heverészésre, nem a *carpe diem!* dekadens, léha életére biztat Jézus. Akinek ezt jelentik Jézus szavai arról, hogy ne aggódjunk a holnapért, az nagyon félreérti a mondanivalóját. Mert Jézus arra tanít ezzel, hogy bízzuk bátran Istenre a holnapunkat, egész életünket. Aki ezt teszi, az nem fog szorongani, rettegni a holnaptól, az élet kisebb és nagyobb gondjaitól, a haláltól.

Istenben bízva. Bízzuk bátran Istenre az életünket, és ne sántikáljunk más urak felé, akik mindenféle jót ígérgetnek nekünk! Hiába ígérnek gazdagságot, boldog életet, örök fiatalságot, hiába ígérnek naponkénti útmutatást a csillagok állása alapján, hiába ígérnek

világhírt és mindenféle jót: csak a mammon szavai ezek. A gonosz, Istentől kezdettől fogva eltántorítani igyekvő sátn ő. Változatos arccal, változatos hívságokkal, de mindig ő az. Luther Márton hasonlata fejezi ki a legegyszerűbben ezt az igazságot: az ember olyan, mint a kocsis elé fogott ló. Mindig ül valaki a bakon. Vagy a sátn, vagy Isten. Nem szolgálhatunk egyszerre mindkettőnek, nem bízhatunk egyszerre mindkettőben, nem élhetjük kettősségen az életünket. Csak odaadva teljes szívünket, hitünket az Úrnak, Istennek.

Istent mindennél jobban. Ezért Jézus Urunk még valamire megtanít bennünket: arra, hogy először az Isten országát és igazságát keressük. Vagyis mindennél fontosabb legyen számunkra Isten igéje, amelyből megismertük Jézus Krisztust, Isten szeretetét, üdvözítő akaratát és cselekedetét, amelyből mindig újra szól hozzánk, és tanít, biztat és figyelmeztet, mindig úgy, ahogyan szükségünk van rá. Ebben az új tanévben is ez legyen a legfontosabb számunkra. Olvassuk és tanuljuk a Bibliát, hallgassuk az igehirdetést rendszeresen, éljünk Krisztus rendelése szerint testével és vérével, tegyük le bűneinket naponta imádságban, hetente gyónásban, legyünk lelkes és szolgálatra kész tagjai gyülekezetünknek, beszélgessünk Istennel nap mint nap, és kérjük, hogy tartson meg bennünket gondviselő kezében, ne engedje, hogy elszakadjunk tőle. Azután pedig jöhet a szorgalmas munka, tanulás, hasznos szabadidő-eltöltés, a barátságok, és jöhetnek a szép eredmények, sikerek. Csak az első helyen – igénk kifejezésével – Isten országa álljon. Ez alapozza meg egész életünket.

• ISÓ DOROTTYA

Imádkozzunk! *Úr Jézus Krisztus! Köszönjük szavaidat. Köszönjük, hogy mindig Isten gondviselő kezében tudhatjuk magunkat. Vezess úgy bennünket az új tanévben és egész életünkben, hogy soha el ne szakadjunk tőled, hanem te légy életünk alapja, bizodalma, reménysége. Ámen.*

Szomjúhoztaák a befogadást

Tábor börtönbüntetésüket töltő szülők gyermekeinek

Egy tábor, amely azoknak szerveződik, akikre kevesen gondolnak. Egy tábor, amely az előítéletek helyett a kölcsönös elfogadást és a toleranciát hirdeti. Idén közel húsz olyan gyermek nyaralhatott és töltekezhetett Mátraszentimrén, akinek valamelyik hozzátartozója szabadságvesztés-büntetését tölti. Magyarai Mártont, a Magyar Testvéri Börtöntársaság ügyvezető igazgatóját és Bősze Veronika teológushallgatót, az Angyalföld Alapítvány koordinátorát kérdeztük az Angyalföld táborról.

– Közel két évtizedes múltra tekint vissza a börtönbüntetésüket töltő szülők gyermekeinek szervezett Angyalfa tábor. Mit jelent a gyermekek számára az egyhetes együttlét?

Magyari Márton: Elsősorban biztonságot, teljes elfogadást és új barátok megismerését. Közösségben lehetnek együtt új és régi barátokkal, és többek között olyan értéket ismerhetnek meg, amelyeket az otthoni, nehéz körülmények között nem élhetnek át: nyitottabbá válhatnak, rájönnek, hogy nincsenek egyedül, felfedezik önmagukat, és átérzik, hogy egész személyiségük szeretetre méltó. Ez az igazi fordulópont, mert társaik negatív véleményel vannak róluk, míg a táborban különböző módszerek és bibliai történetek feldolgozásának segítségével pont ennek az ellenkezőjét tapasztalják meg. Megismerik a bizalmat, a szeretetet és az elfogadást, amelyet sajnós a legtöbb esetben nem is ismernek, és nem is tudnak ott-hon meg tapasztalni.

– Három éve vesz részt a táborokban. Hogyan éli meg ezt a speciális helyzetet?

Bősze Veronika: Pont ezt a sztereotípiát szeretném ledönteni az embereken! Az Angyalfa tábor nem speciális tábor. Ebben a táborban ízig-vérig „hétköznapi” gyerekek vannak. Egyetlen apró különbség van mindössze köztük és egy „átlagos” gyermek között. Az Angyalfa táborban olyan fiatalok vehetnek részt, akiknek az édesanyja, édesapja, esetleg mindkét szülője vagy közeli hozzátartozója valamelyik magyarországi büntetés-végrehajtási intézetben tölti a szabadságvesztését. Erről a tényről azonban – hogy valamelyik hozzátartozójuk a szabadságvesztését tölti – a gyermekek nem tehetnek! Nemrég ért véget az idej Angyalfa táborunk. Még nagyon a hatása alatt vagyok, így nehéz róla mesélni. Ebben az évben is rengeteg mindent tanultam a gyerekektől: feltétel nélküli szeretetet, ösztönös bizalmat, őszinteséget.

– A táborlakók sokszor nehéz körülmények szorításából, nem megfelelő szociális háttérből érkeznek Mátraszentimrére. Mennyire tudják év közben is tartani velük a kapcsolatot?

B. V.: Való igaz, hogy a legtöbb gyermek nem megfelelő körülmények között él. Ezért aztán ez az egy hét különösen fontos az életükben. Ebben a táborban próbálunk nekik mindent megadni. Megfelelő életszínvonalat és megfelelő lelki támogatást. Egész évben ez nem megy, már csak azért sem, mert nincs velük napi, személyes kapcsolatunk. Fontosnak tartjuk azonban, hogy ne szakadjunk el egymástól, amennyire csak lehet, kapcsolatban maradjunk az internet és a telefon segítségével. Az Angyalfa Alapítvány nagy változásokon megy keresztül, több programot is szeretnénk elindítani. Többek között azt is, hogy a két tábor között eltelt egy évben felkeressük a gyerkőcök családját.

– A táborozók az idén is az ország különböző pontjairól érkeztek. A helyi gyülekezetek mennyire vonhatók be a megsegítésükbe?

M. M.: Részünkről nagy igény lenne erre, de ebben a vonatkozásban még át-törésre van szükség. Gyülekezeteinknek most elsősorban arra van szükségük, hogy megismerjék a munkánkat, annak fontos-

ságát és szépségét. Előítéletekkel gazdagon átítatott területen végezzük a munkánkat, ugyanakkor jó látni, hogy néhány gyülekezetnek és sok gyülekezeti tagnak mennyire fontos lett az Angyalfa program. Bízunk abban, hogy a jövőben is egyre többen fognak bekapcsolódni ebbe a hihetetlenül fontos és áldott szolgálatba.

– Mi volt a tábor központi témája?

M. M.: Ebben az évben az „Értékes vagy!” mottó köré építettük fel az elképzeléseinket. Valamennyi áhítat, kiscsoportos beszélgetés, szabadidős tevékenység erről szólt. A táborozók egymásnak segítettek abban, hogy közösen fedezzék fel értékeiket. Joggal remélhettük, hogy önértékelésük, tanulmányi előmenetelük, mindennapi életük jobbá válhat.

– Milyen programokat, kirándulásokat kínáltak számukra?

B. V.: Ezúttal is sokszínű programokkal készültünk. Ezen a nyáron kifejezetten nagy mozgásigényű gyerkeink voltak, így rengeteget sportoltunk: méta, focit, kidobós, fogócska és az általunk csak kanalas játéknak nevezett gyorsasági és logikai játék is sokaknak szerzett örömet. Délelőttiként kiscsoportos foglalkozások voltak, amelyeken egy-egy bibliai történeten keresztül a kitaláltság, a megbélyegzettség érzését próbálták a táborozók feldolgozni. A délutánok viszont csak a gyerekekéi voltak. Képeslapokat készítettünk a hozzátartozóiknak, túráztunk, fociztunk, strandon voltunk, és még a mátraszentimrei falunapokon is részt vettünk.

– A záró istentiszteleten a Lift! együttes is fellépett. Hogyan fogadták a zenekar tagjai a tábor, illetve a gyermekek mit szóltak a zenéhez?

B. V.: A Lift! zenekarnak itt is szeretném megköszönni a szolgálatát! Továbbá azt a szeretetet és nyitottságot is, amellyel a gyermekeinkhez fordultak. A táborozók bármelyik hangszert kipróbálhatták, és a zenekar tagjai minden kérdésre válaszoltak. A gyerekek nagy kíváncsisággal és szeretettel várták a zenekar tagjait. Amikor hazamentek, az egyik gyerkőcünk odajött hozzám, és azt mondta: „Jövőre is

jönnek? Szerintem elég menők meg jó arcok!” Ennél nagyobb elismerést és dicséretet nem kaphatott volna a Lift!

– Végül kérem, osszanak meg az olvasókkal egy-egy maradandó élményt.

M. M.: Az egyik napra esett a mátraszentimrei falunap. Mi, táborvezetők is meglepődtünk azon, hogy a falunap résztvevői milyen szeretettel fogadták a gyerekeket, akik pedig szomjúhozták ezt a befogadást. Akadt, aki anyagilag, akadt, aki kaláccsal, jégkrémrel támogatta a tábort, s voltak, akik a gyermekek számára ajándékokat adtak. Öröm volt ezt látni! Valamelyest nekünk is visszaigazolást jelentett, hogy mások is látják, mennyire szeretetre méltók a táborozók.

B. V.: Egy olyan mozzanatot szeretnék elmesélni, amely szerintem kifejezi az érzéseinket a gyerkőceink iránt. Pénteken a pásztoi strandra vittük el őket. Természetesen a jegyek megvétele után tisztáztuk a szabályokat, hogy mit lehet, és mit nem lehet csinálni. Azok, akik nem tudtak úszni, a kismedencébe mentek, akik viszont tudtak, azok az eggyel nagyobbba, ahol azért még leért a lábuk. Mindegyik medencénél volt két-két segítő. Mi pedig Marcival ingáztunk a medencék között, és figyeltük, hogy minden rendben van-e. Mind a ketten a kismedencénél voltunk, és néztük őket, amikor egyszer csak megszólalt Marci: „Ugye tudod, hogy a mi gyerekeink a legjobbabak a strandon?!” Minden elfogultság nélkül, büszkén mondhatom, hogy tényleg a mieink voltak a legjobbabak!

● GALAMBOS ÁDÁM

MAGYARI MÁRTON FELVÉTELEI

Titkos gyülekezési hely Lőcsén

Aki tartotta magát ahhoz, amit gyerekkorában vállalt

Greschik Gyula mérnök, egyetemi magántanár. 1975-ben a műszaki tudományok kandidátusa lett, majd 1996-ban PhD-fokozatot szerzett. A számos hazai és nemzetközi tudományos szervezet életében aktívan részt vevő mérnöknek mozgalmas és elismert szakmai munkássága mellett volt igénye arra, hogy figyelmet fordítson családjá múltjának és örökségének ápolására, a régi idők emlékeinek feltárására. Greschik Gyula ugyanis annak a felvidéki, lőcsei háznak a tulajdonosa, amely emlékezetes szolgálatot tett az egykor nehéz helyzetbe került evangélikusoknak. Az épület ma is megvan a Mészáros utca 15. alatt, de egészen más szerepet tölt be, mint egykoron.

– Mit lehet tudni az épület történetéről?

– A ház a 18. század óta a Steinhausz família birtokában volt. A Hain Gáspár szerkesztette, 17. századi *Lőcsei krónikában* olvasható, hogy évszázadokkal korábban a közeli Sperndorf (ma Iliašovce, Illésfalva – a szerk.) plébánosa birtokolta. Erre utal a kapuívben a véset: „benedic,

domine, domum istam” – „Áldd meg, Uram, ezt a házat” –, valamint az eredetileg hét méter magas gótikus belső tér, amely kápolna is lehetett, bár mára már egy téglaboltozatos födémrel ketté van osztva. Egykoron két szomszédos ház épült egybe egy dufarttal, átjáróval, így nyerte el mai formáját. A ház értékes elemei: két 14. századi lakótorony alapfala, a

15. századból pedig az említett véset a gótikus kapualjban, továbbá egy mives kovácsoltvas ajtó és korabeli ajtókeret, a 19. századi átépítés reprezentatív belső lépcsőháza. Az épület Steinhausz Lászlónak, a magyar Parlament építését vezető műépítésznek a szülőháza, innen kísérték őt nyughelyére, az evangélikus temetőbe is. Hiteles feljegyzés szerint az építész édesapjának vendégeként itt szállt meg Görgey Artúr a branyiszközi csata előtti éjszakán.

– Milyen további evangélikus vonatkozásai vannak az UNESCO-világörökség kincsei között számontartott épületnek?

– Édesanyám és anyai nagyanyám, a ház nagyobbik részének tulajdonosai emlegették gyerekkoromban: „Ez a ház megszentelt hely, jó lenne, ha a család megőrizné.” S magam nyakas gyerekkéjjel kijelentettem: „Majd én megőrzöm a házat.” Akkor még nem tudtam, mit jelent a „megszentelt hely”, s azt sem, hogy mit jelent majd „a ház megőrzése”. De tartottam magam a vállalásomhoz. Az épület magas, gótikus helyisége az ellenreformáció sanyarú időszakában a város német ajkú evangélikusainak egyik titkos gyülekezési helye volt. Erre a lőcsei evangélikus gyülekezet múltjáról készített 1844. évi kiadvány is utal. E szerint a városfalon kívül felépült fatemplom leégése után, 1709 és 1713 között magánházakban, így a hagyomány szerint a családban „Steinhausz-kamrának” nevezett gótikus helyiségben is menedékre találtak evangélikus eleink. Annak is nagy a valószínűsége, hogy „a gyászos évtizedben” –1673-tól 1682-ig – itt is tartottak istentiszteleteket. A fáma szerint a lépcsőlejáratot a hívek megérkezése után ölfával elbarikádolták. Egy férfi a ház előtt sétált, és ha gyanús személy tartott arrafelé, kopogtatással jelezte a bent lévő testvéreknek, hogy „csendesebben” énekeljenek. Az együttlét után a fahasábokat elrakták. Az épület megszentelt hely volt, mert benne dicsőítették az Istent, s hirdették bátorító, hitet ébresztő igéjét.

FOTÓK: GRESCHIK GYULA

A Steinhausz-kamra 2015-ben. Rekonstrukciója folyamatban

– Honnan származik a „Steinhausz-kamra” elnevezés?

– Anyai ágon valamennyi felmenőm evangélikus. Édesanyám a Deák téri evangélikus iskola egykori igazgatójának, Mikolík Kálmánnak a lánya. A Kardeván család lakott utoljára a szóban forgó házban. Mikolík nagyanyám Kardeván lány volt, édesanyja Steinhausz. Anyai ágon öröklődött az épület, és így örököltém én is. Ahogy említettem, a Steinhauszok birtokában volt körülbelül kétszáz évvel ezelőtt. Családon belül a szóban forgó kamrát ezért „Steinhausz-kamrának” hívtuk. Még egy érdekesség: amikor Mikolík nagyapám 1895-től 1925-ig a Deák téri iskola igazgatója volt, nagyanyám is ott tanított. Nagyapám orgonálása mellett pedig édesanyám sokszor énekelt a templomban. Szerették szép hangját. Mélyen evangélikus meggyőződésű, igazi elkötelezettséggel élő keresztény asszony volt. Így nevelte diákjait és engem is, akit apám után római katolikusnak kereszteltek. Most is megrendülve emlékszem arra, hogy nagyanyám a kilencvenedik éve felé járva úrvacsoravétel előtt tőlem, fiatal unokájától kért bocsánatot, ha netán megbántott volna valaha. Biblikus életszemlélete máig elkísér: „Az Úr adta, az Úr vette el, áldott legyen az Úr neve” – vallotta, ha veszteség érte.

– Érdemes néhány mondatban felidézni, hogyan sikerült az egész ház tulajdonosává válnia.

– A 19. század végén a ház még Steinhausz László tulajdonában volt. Halála után az oldalági leszármazottak között aprózódott szét a tulajdon. Testvéreinek leszármazottjaként a már romos épület többségi tulajdonosává lettem 1980-ban. A további részeket apránként szereztem meg. Volt olyan evangélikus tulajdonostárs, akitől a tulajdonrészét abban a reményben vásároltam meg, hogy azt egy kedvezőbb történelmi időben majd átírhatják a nevemre. S ez az idő 1990 után érkezett el, amikor a tulajdonostárs halála után a fia igazolta a korábbi „zsebszerződés” valóságát. Végül a szlovák állam engedélyezte, hogy a gazdátlanra vált töredék tulajdonrészeket is átírják a nevemre. Így 2006-ban ismét egyetlen tulajdonosa lett a családi ingatlan, aki ugyan katolikus vallású, de az evangélikus múltat és hitet mélyen tiszteli. Azóta folyik a rekonstrukció saját erőből és a szlovák állam támogatásával. Ezt követően alapítványt hoztunk létre, a neve Domus Scepusiensis – Greschik Alapítvány, röviden Szepesi Ház, amelyet három történelmi nyelven jegyezték be.

A 2015. évi szepesi találkozó résztvevőinek egy csoportja a Szepesi Ház bejáratánál

– Mi az alapítvány célja?

– Örökölt meggyőződésem, hogy a Kárpát-medence jövője csak az itt élők közös munkájára épülhet. Remélem, hogy ehhez magyarként hozzájárulhatok. Hiszem, hogy csak közös múltunk, összetartozásunk tudatosításával lehet a közös jövőt építeni. Az alapítvány legfontosabb feladata, hogy a Szepesi Házat alkalmassá tegyük erre a célra. A ház jövőjét abban látom, hogy a többnyelvű szepességi kulturális értékeket, az építészeti, vallási, történelmi és nyelvi hagyaték megőrzését, feldolgozását segítse, ismertté tegye, s ezzel az emberi kapcsolatokat, egymásra utaltságunk törvényszerűségét harmonikussá formálja. A közös munka során nagy értékeket menthetünk meg. Ezeknek a megbecsülése jövőnk záloga. Számolunk hazai és külföldi egyetemnek, le-

A 15. századi vésett szöveg részlete

váltarak, tudományos intézmények érdeklődésével. Mindez feltételezi az egész épület teljes körű rekonstrukcióját. A célok eléréséhez az alapítvány adományokat fogad el, és pályázatokon vesz részt. Első célunk az emlékhely látogathatóvá tétele a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára. A terv ismert, támogatja a szepességi baráti kör, amelynek honlapja a *Lócsei evangélikus temető* (<http://www.locseitemeto.eoldal.hu/>). A Szepességből származó testvérek érzelmileg erősen kötődnek a gyökereikhez, eleik szülőföldjéhez. Nagylelkű támogatók, adományokkal is segítenek.

– Egyházunk és a magyar állam mivel járulhat hozzá a célok eléréséhez?

– Amikor a ház rekonstrukciója befejeződik, az evangélikus egyház támogat bennünket kutatómunkával, különböző rendezvényekkel, a szlovák testvérekhez fűződő jó kapcsolattal, a német testvéregyházhoz, a Karpatendeutsche Vereinhez, a Johannita Segítő Szolgálat-hoz eljuttatandó információkkal. Államunk pedig a nemzetek közti jó kapcsolatok megteremtésével, a két nép közti jó viszony erősítésével, közös kulturális örökségünk megbecsülésével, erőfeszítéseink anyagi támogatásával tud a legtöbbet tenni. Az egyéni érdekek felett álló kezdeményezés, a Szepesi Ház ehhez bázisul szolgálhat. Jó úton járunk.

• D. SZEBIK IMRE

A 15. századi berethalmi erődtemplom, a világörökség része

Adorjani Dezső Zoltán püspök
Romániai Evangélikus-
Lutheránus Egyház

Ne engedjétek magatokat a szolgaság igájába fogni

Szép erdélyi hagyományunk, hogy minden évben január 13-án, a nevezetes esemény évfordulóján emlékezünk meg Kolozsváron az 1568-as tordai országgyűlés által elfogadott törvényről, amely kimondta a vallás- és lelkiismereti szabadságot. Az emlékezés pedig éltető erő egész évben. Tudjuk, hogy az akkori Európában ez egyedülálló, páratlan értékű országgyűlési végzés volt, amely biztosította és megalapozta a békés társadalmi együttélés lehetőségét, a magyar államiság fennmaradását egy nagyon kritikus történelmi helyzetben. Bár legelsősorban realpolitikai és társadalmi érdek indokolta a törvény meghozatalát,

Ha eleink, atyáink önként, minden külső kényszer nélkül, szabad elhatározásból vállalták a hitükért, a hit nyilvános megvallásáért a megpróbáltatásokat, az áldozatot, ma mintha épp ennek fordítottja történe.

rögtön hozzá kell tenni, hogy a dolgok mélyén mégiscsak a sok évtizeden át érlelődő teológiai felismerés állt: nevezetesen az a meggyőződés, hogy „a hit Isten ajándéka”.

Eleink vallották az apostoli bizonyosságot, hogy „*ahol az Úr Lelke, ott a szabadság*” (2Kor 3,17). Ünnepi alkalmainkon gyakran idézzük Pál apostol gondolatait a *Galatavévlévből*: „*Krisztus szabadságra szabadított meg minket, álljatok meg tehát szilárdan, és ne engedjétek magatokat újra a szolgaság igájába fogni.*” (5,1)

Sajnos mára ennek a mondatnak a második fele fájdalmasan időszerűvé vált. Az európai fejlemények, bizonyos, úgynevezett modern, posztmodern társadalmi, ideológiai jelenségek, politikai hatások, eljárások arra hívják fel a figyelmünket, hogy a vallás-, a lelkiismereti, a vélemény- és a szólásszabadság komoly veszélyben van. Olyan „korszak”, „progresszív”, divatos ideológiai hatásoknak lehetünk tanúi és elszenvedői, amelyek nagyon kifinomult, rafinált, álcázott és látszólag tetszetős módszerekkel üzentek hatást ezeknek az alapvető szabadságértékeknek.

Hadd említsek néhány példát a tisztánlátás kedvéért. Egy mai, ártatlannak tűnő elvi megközelítése a hitnek és a vallásnak azt mondja ki szinte axiomatikus egyértelműséggel, hogy a hit, a vallás szigorúan magánügy. Ennek jegyében 2015 decemberében a keresztyén világ központjában, Rómában egy iskola igazgatója betiltotta az intézményben a karácsony megünneplését. Több egyesült államokbeli egyetem is követte a kiváló, építő példát, és hasonlóan cselekedett. Angliában pedig létrehoztak egy egyesületet, amelynek az egyetlen ideológiai célja: küzdelem a keresztyén ünnepek nyilvánosságá ellen.

Európa szívében, Brüsszelben, a főtéren már évek óta nincs karácsonyi vásár, se karácsonyfa, se betlehem, mert ez politikailag nem korrekt. De van helyette téli vásár, téli ünnep, téli fa és „happy season”!

Egy püspöktársam a messi, békés, toleráns északon oda jutott, hogy nagy másságszeretében, mindenféle szabadságesszmére, toleranciára hivatkozva, arra szólította fel a gyülekezeteket, hogy a templomokról, imaházokról, egyházi épületekről – a másképp hívók vagy nem hívók kedvéért – távolítsák el a keresztek, a keresztyénségre utaló mindenféle jelképet... És holnapig sorolhatnám a patológikus, egyre inkább járványba átcsapó krónikus eseteket.

Nekem volna egy jobb ötletem: a lelkiismereti, a vallás-szabadság és a mindenre nyitottság nevében tiltsuk be az egész keresztyénséget. Ez egy csapásra mindent megoldana. Főlősleges ezt az anakronisztikus terhet cipelni toleráns, nyitott világunkban.

Ha eleink, atyáink önként, minden külső kényszer nélkül, szabad elhatározásból vállalták a hitükért, a hit nyilvános megvallásáért a megpróbáltatásokat, az áldozatot, ma mintha épp ennek fordítottja történe. A tömegmértű, sikeres agymosás hatására kortársaink egy jelentős része dalolva, önként, szabadon (szabad elhatározásból) és nagyon boldogan lemond önmagáról, saját identitásáról, értékeiről, a szabadságról, csak hogy egy új szolgaság jármába baromként hajthassa a fejét. Úgy látszik, az ostobaság, a kiüresedés, a „Barbie-lét” igája gyönyörűsége és sokaknak igen vonzó.

Ma nekünk is, de a külvilágnak is szól az időszerű üzenet, mindazoknak, akik látnak, akik hallanak, és mernek egyenes gerinccel járni, a szabadság gyermekeinek: „...ne engedjétek magatokat a szolgaság igájába fogni.” ●

Puszták orvosa, Petőfi barátja

Az irodalom- és az orvostörténet egyaránt számon tartja Sass Istvánnak, Petőfi Sándor kedves barátjának a nevét. A Tolna megyei, kismanesi származású evangélikus értelmiségire azért is emlékezhetünk, mert az egyházunk mai Déli Egyházkerületének területén egykor élt cselédeknek, a Tolna-Baranyai Egyházmegye pusztáinak orvosa, tudósa is volt.

Sass István Borjádön született 1822. február 23-án. Köztudott, hogy Sárszentlőrincen Petőfivel együtt járt gimnáziumba: egymás mellett ültek az osztályteremben. A kutatások, valamint Illyés Gyula művei már felderítették a barátság jeles emlékeit. A csillagászat pedig azt derítette fel, hogy a négyökrös szekéren Istók húga, Erzsike és Sándor pontosan melyik nap utazott Borjád felé. E sorok írója a költő és az orvos kapcsolatát mikrotörténeti szempontból igyekszik felidézni, először a közös iskolai éveket, majd Sass István további sorsát követve. Egyetértek Szállási Árpáddal, aki Sassnak mint orvosnak a pályáját tekintette át: „Sass »Istókról« a megannyi illetékesebb Petőfi-kutató után nehezen mondhatnánk újdonságot. Csak portré-kiegészítést, mert ez a megbízható barát – orvosként is volt valaki.”

Az életrajzból azokat a mozzanatokat emelem ki, amelyek némileg árnyalják és korrigálják a gyermek Petőfiről a köztudatban élő képet. Két fontos forrásunk van: az iskolai és egyéb hivatalos okmányok, leginkább pedig Sass István személyes emlékezései.

A Kiskunságból Sárszentlőrincre

Ismételjük át röviden, amit már megtanulhattunk az iskolában, megtudhattunk az olvasmányainkból. Sokan elgondolkodhattak már, vajon a Kiskunságból miért éppen a Sió-Sárvíz völgyébe küldték tanulni a szülők a gyermeküket. Milyen gimnázium működött a faluban? „Az oktatástörténet szakembereinek sem könnyű eligazodni Petőfi korának iskolatípusaiban, amelyek olykor városról városra és felekezet-

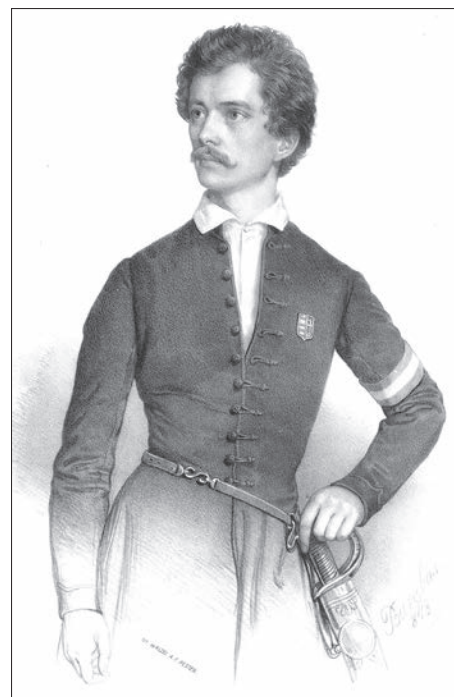
ről felekezetre más képet mutattak. Petőfi sárszentlőrinci iskolája amolyan alsófokú középiskola lehetett, amely három osztályból állt, de mindegyik osztály két tanévet foglalt magában.”

A család döntését megértjük, ha a felekezeti oktatás fontos szempontjára is gondolunk. „Petrovics István olyan alsó középiskolát keresett fiának, amelyben vallása, az evangélikus hit elvei szerint oktatnak és nevelnek – magyarul.” Szállási szerint Sass Istvánt és Petőfi Sándort „az egyetlen tanterem bal oldali harmadik padjába [ültették] egymás mellé 1831 őszén. A földpadlós osztályban egy szál maga tanárkodó Lehr Albert mellett a vallást sem akárki oktatta, hanem id. Balassa János, az előttük itt diákoskodó, azonos nevű, később Pesten sebésztanár édesapja”. Lehr és Balassa mellett azonban éppen akkor szintén ott tanított Haag Péter is, aki még túl korán, nyilvánosan megbotránkozott módon, a korhangulat számára érthetetlen lázítóként szólalt meg.

Szilveszter előképe az iskolában?

Kiegészítő forrásokból tudjuk, hogy „a kis Petőfi sárszentlőrinci félévében [...] nem annyira tanítás folyt, hanem botrányok, tanár-cserék és tanárviszályok, majd vallatások, vizsgálatok sorozata. Petőfi életének az a fejezete, amely az eddigi életrajzokban a legtisztább idill fényében ragyogott, az okmányadatok valóságában nagyon is komor jelenetekkel indul”.

Annak szemléltetésére, hogy Haag Péter nem igazán mérte fel és értette meg a helyzetet, korabeli hivatalos feljegyzésekből idézünk: „a Jobbágyoknak tolmácsolta, hogy kozabolják le Földes Uraikat”, továbbá a „nemességet, a nagyokat, az Urakat a sze-

BARABÁS MIKLÓS LITOGRAFÁJA

Petőfi Sándor

gény ember vérszopóinak azok verejtékével élőknek lenni több ízben mondotta”. A dézma és a robot eltörléséért agitált, és az egyház iránti alapvető tiszteletet is megtagadta. Haagot végül a „szolgabíró elfogatta, Szekszárdra vitette, ott a várkapitány vette őrizetbe, aki orvosi tanácsra ispotályba csukatta”.

Nem akarom ennek a rövid időnek a jelentőségét a kelleténél jobban eltúlozni és azt állítani, hogy Petőfi e miatt az eset miatt lett demokrata. Mégis, ha igazán korai emlékeiből később ösztönözhetett valami *Az apostol* megírására, jogosnak érezhetjük Fekete Sándor óvatos kérdését: „[...] 17 évvel később Petőfi nem akarta-e »vasvillára« hányatni a dicsőséges nagyurakat? Nem ostorozta-e a nemeseket, akik a verítékező nép munkájából éltek? És nem gúnyolta-e a papokat, kik az igazságot keresztre feszítik?” A tipológia és a mikrotörténet nem segít megnyugtatóan választ adni az izgalmas kérdésre, de figyelemztetést is kapunk, hogy a szomorú sorsú tanár „históriájában többet lássunk egy elmebeteg kórtörténeténél. A feudális Magyarország urai fel sem foghatták, hogy »józan-eszű magyar ember« a státust, az egyházat, a nemességet támadni merészselhetné. [...] Haag Péterben megismerhetett egy féktelen lázadót, aki a maga beteges exaltságában is előképe a kastély és a templom urai ellen izgató Szilveszternek”. Végül „[...] igenis van jogunk, hogy az eddig csupa derűnek és könnyedségnek látott sárszentlőrinci életszakaszt megterheljük e komor drámával, melynek emlékképei, mondatfoszlányai, szorongásos jelenetei minden bizonnyal meg-

rögződtek a lőrinci kisdíák lelkében, s hozzájárultak a magyar valóság tényleges tartalmának érzékeléséhez”.

Özőne az illatnak

Az utókor a Petőfit élénk vetítő olvasmányos emlékezők szerzőjét leginkább két dolog miatt tiszteli: egyrészt természetesen azért, mert évtizedeken át őrizte a hiteles, történettudomány által is igazolt adatokat, másrészt mert képes volt várni a közlés alkalmas idejére. „A művészethez-költészet-hez nem értett túl sokat a doktor, ilyen kérdésekbe csak ritkán bonyolódott, szerencsére megelégedett a kis Petőfi testi-szellemi portréjának tárgyilagos felvázolásával.” Továbbá „nem igyekezett jövőbelátónak mutatni gyerekkori önmagát”.

Magát Sass Istvánt idézzük, és talán elcsodálkozunk, hogy a kismemesi származású barát a messziről érkezett diákról szinte „irigykedéssel” ír. „Hogy szeretett szülőinek gondozását s legfőképp imádott anyjának mindenre kiterjedő jószágos figyelmét már ekkor ide magával hozá, mutatta ruházatának rendessége s választékossága a hétköznap, ünnep s évszakokhoz alkalmazva. [...] Soha se feledhetem el azt az élvezetes pillanatot, midőn mellényzsebéből kihúzáván láncon hordott kulcsát, felnyitá ládját s végig legeltethetém szemeimet a gondosan rendezett ruháktól elkülönítve tartott szép, puha, fehér kalácson s a fényes piros almá-

kózásnál mindig szerepelt, mit mi ő benne nagyra becsültünk. [...] Nem mondhatnám – jegyzi meg Sass –, hogy tán valami csodagyerek lett volna. Éppen nem”.

Fekete Sándor megállapítja, hogy Sass „feljegyzéseiben az a leginkább megkapó, hogy zsenivé lett iskolatársának tulajdonságai közül színező kedvvel a testieket és jellembelieket emeli ki – a dobó és futó, ugró és labdázó ügyességet, a nagy vállalatokra hajtó merészséget. Annál kevesebbet foglalkozik barátja szellemi fejlődésével, s ez természetes is: részben azért, mert a gyerekek egymás között általában többre becsülik a »sportolói« erényeket, mint a szellemieket, másrészt azért, mert nincs jele annak, hogy költészetünk megújítója a szépiráson kívül valamilyen más tantárgyban is kitűnt volna Szentlőrincen”. Sass tehát a költőt nem helyezi elérhetetlen magasságokba, és nem idegeníti el a mai olvasótól, végül nem politikai rendszerek előkészítőjeként értelmezi, hanem valóban gyermekként is látatja Petőfit a 21. századi érdeklődő számára.

Rásztkór és nyavalyatudomány

Sass István karrierjét az orvostörténet azután is követi, hogy a két barát útja elvált egymástól. Istók 1847-ben Pesten szerzett orvosi diplomát *Az agykérgi szélütésről* cí-

vos 1850-től 1865-ig. Először a Tolna megyei Ozorán, majd Tamásiban gyógyította a puszták népét „egészségügyi mindeneként”, de állatorvosként is szolgált. Jóllehet bizonyos szempontból száműzetésbe került, de a másfél évtizeden át közvetlen gyakorlati ismeretekben gyarapodó orvos „lépést tart az elmélettel”, nem sajnálja idejét és erejét rendszeres publikálásra áldozni.

Miről írt? A közvetlenül megtapasztalt közegészségügyi helyzetről, a maláriáról, a kanyaróról, a szoptatásról, az érrendszeri és szívbetegségekről, az epilepsziáról és a terápiás módszerekről. Ma már nyelvi érdekességek azok az orvostudományi szakki-fejezések, amelyekkel találkozhatunk publikációiban: például az epilepsziát magyarul abban időben rásztkórnak, a patológiát nyavalyatudománynak nevezték.

Meg kell még említenünk az akkori hazai közegészségügyi helyzet kapcsán egy szomorú tény is, amelyről Sass doktor szintén beszámolt. Az emberáldozatokat is követelő veszettségről közölt leírásában olvashatjuk, hogy a betegség „a dühanyag fölszívódása következtében hozatik létre”. A cselédék orvosaként tehát ő még látott embereket Magyarországon, akik a veszettség szörnyű betegségében szenvedtek és haltak meg menthetetlenül. A betegség szörnyű részleteinél is megdöbbentőbb, hogy a millenniumra készülő, de a vidéket alig ismerő országban a veszettség „Sass doktor szerint az egyik leggyakoribb betegség, saját gyakorlatából öt halálos esetet közöl, 21 naptól 9 hónapig terjedő lappangási idővel”.

Petőfiről harminc év után

Nem volt hiábavaló a sok írás és kutatás, mert „felfigyeltek a pusztai publikálóra, és 1865-ben kinevezték a vármegye főorvosává. Szekszárdra költözvén sem pihent a nehezen szerzett babérjain”. 1867-től pedig az Országos Közegészségügyi Tanács tagjaként is tevékenykedett. Szekszárdon – vagy ahogy akkor írták, Szegszárdon – 1881-ben jelent meg *Az orvosi illedelemről* című írása, amelyben az „orvosok között nem konvencionális illem formái betartását tartja fontosnak, hanem az igényességet önmagunkkal és kollégáinkkal szemben”. Emlékeit Petőfi halálának harmincadik évfordulóján osztotta meg a közönséggel. Türelemmel megvárta az alkalmas időt, hogy a sajtóban (*Pesti Hírlap*, *Pesti Napló*, *Hon*, *Vasárnapi Ujság*, *Koszorú*) megjelenesse ma is olvasmányos sorait.

● HIDASI MÁRK

Sass „feljegyzéseiben az a leginkább megkapó, hogy zsenivé lett iskolatársának tulajdonságai közül színező kedvvel a testieket és jellembelieket emeli ki – a dobó és futó, ugró és labdázó ügyességet, a nagy vállalatokra hajtó merészséget. Annál kevesebbet foglalkozik barátja szellemi fejlődésével”.

kon. Mintegy özöne az illatnak áradott onnan szét, míg a dagadó karéj kalácsot s a kismesemelt almát együtt elköltöttük. Jó szíve az igaz pajtásság minden tulajdonával bírt.”

Sass István egyébként kritikus jellemrajzából nemcsak azt tudjuk meg, hogy Petőfi heves természete keveseknek volt könnyen elviselhető, hanem azt is, hogy „[k]orához aránylag igen komoly volt, de ha társai köze keveredett, játék vagy egyéb szórakozás alkalmával, viszont igen derült, virgonc lett, mint a csík. [...] Nagy hajlama s kelendő bátorsága volt testi erejét túlhaladó vállalatokba bocsátkozni s így az ugrásnál, bir-

mű dolgozatával. Petőfi meg is kérte őt, hogy vizsgálja meg szüleit: aggódott édesanyja állapota miatt. Sass Istvánt később Balassa doktor mellett a sebészet, majd a belgyógyászat területén találjuk: 1848-ban innét indult el a honvédek orvosaként. „Petőfiről mindent tud, de nincs idejük találkozni.” A vereség Görgey tábori főorvosaként érte. A vértanúkkal együtt megjárta Aradot is, de nem esett bántódása: „a legfőbb proscriptusok listáján szerepelt”.

Sass közben tehát elvesztette barátját és nemesi címét, szabadságharcos múltjával pedig nem lehetett több, mint uradalmi or-

Jegyzetlapok

Napló, 2016

Pazarló évszázad. Nézem a televízióban a megrázó képeket, a szeméttelen guberálókat India nyomornegyedében. Mintha a komoruló felhők is a szegények küszködését tükröznék. A görnyedő asszonyok sóhaját, a kopott teherautók zúgását, ahogy öntik az új zúzalékot: ruhát, üveget, kenyérdarabot, maradék ételt. Milyen szerencse, hogy önző és pazarló az emberiség, így találnak egy falatnyi reményt, esélyt egy újabb nap túlélésére... Hallgatom a tudós professzorokat, ahogy idézik a bizonytalan jövőt, a harácsoló nagyhatalmakat. Egyre több természeti erőforrást használunk föl, sokan vagyunk, hétmilliárd száj vár egy falat ételle. Közgazdászok kiszámították, hogy három hónapot rövidült az az idő, amely alatt föléljük a föld egy évre szánt erőforrása-it! Augusztus 13-án már a következő esztendő készletét kezdtük fogyasztani. És nincs megállás. Egyre kisebb terület jut a mezőgazdaságnak. Nem is beszélve a szén-dioxid-kibocsátás gyilkos mennyiségéről. Éjfél van, kikapcsolom a készüléket, becukom füzetemet. Ma sem mentettem meg a világot. A lenti emelet nyitott ablakán gyereksírás hallatszik ki.

Sziget Fesztivál. Fotós barátom mondja, a Duna-parti világtalálkozón a fiatal nők estére lerészegednek. Tömény itallal, de úgy, hogy ivás közben két ujjal befogják az orrukat, mert nem bírják a pálinka szagát. Nem tudok ítélni, mostanában nem járok ilyen helyekre. Régebben néhányszor kivitt az újságírói kíváncsiság. Feltűnő volt, hogy a bejárat közelében, a földön fiúk feküdtek. Látszólag élettelenül. Félrehúzták őket, hogy ne vegyék el a helyet a többiektől. Kétségbeesetten ittak, őrgöngtek éjszakákon át. Miért? Mi fojtogatta őket? Milyen gond? Hiszen a legtöbbször mindene megvan. Mi lehet az az elmondhatatlan, ami kitörni akar belőlük? Nehéz megkeresni a választ, de talán nem lenne felesleges fáradozás.

A virágáros. Az üzletben a régi, kedves hölgy. Valami különös közösség tagja: hajában kis kendő, mellette az asztalon bibliai válogatás. Sokáig nézegettem, milyen szál virág legyen a szépen becsomagolt könyv mellé. Fizetéskor most is beszélgettünk: „Jó volt a mai forgalom?” – kérdeztem. „Néhány szegény szerelmes – felelte kedves egyszerűséggel. – A tegnapi nap viszont jó volt – csukta be a pénztárfiókot. – Négy temetés. Az egyik a város híres politikusa.” És fáradt arccal nézett maga elé.

Szárazság. Az egész Őszövetségben visszatérő rémkép az aszály leírása. Az esőért alkudoznak, s amikor a próféta megkönyörül az éhezőkön, a szolga elmegy a tengerpartra, hogy meglesse az eget. „Tenyérnyi felhő tűnt elő” – halljuk a jó hírt. Most, amikor ilyen esztendőket érünk meg mi is, s várható, hogy az egész Föld éghajlata változik, töprenghetünk, mint József Egyiptomban. Csak nem hét évig, hanem még hosszabb ideig, de lehet, hogy mindennap. Délben harminc-harmincöt fokos meleg eget benünket, éjszaka pedig hideg lesz. Lassan megértjük, nem különleges dolog ez a természetben, ott is mindennek oka van, a világrend örök üteme. De mi lesz a végkifejlet?

Látogatóban. Kis falu a Dunántúlon, nincs rajta a térképen. Két napig itt leszünk a régi barátoknál. Nézzük a nemrég elkészült házat, a friss tapasztást, a zöldségeskertet és persze az állatokat: az ezüstszakállas kecskecsapatot. A lakók érdekes közösség, különböző nézetekkel, erkölcsi alapállással. Most éppen nagy gondban vannak: meghalt a legidősebb férfi. Hová temessék? Hol legyen a temető? Nem lehet a mezőn elhantolni, nem állhat egyetlen sírkövből a holtak nyughelye. Már kétszer összejöttek a honfoglalók, de nem tudták eldönteni a sürgető kérdést. Végül – a halott kérésének megfelelően – a szélső ház mellett temetik el, és másnapot ott lesz az új fejfák, sírkövek helye. A csend birodalma a közeli erdő mellett.

A Retek utcai pékség. Ez volt Budapest egyik legrégebbi boltja. Már a közelben érezni lehetett a friss kenyér jó illatát. Szemben a polcokon ropogós kifli és zömlé, foszlós kalács, magos percc, kakaós csiga. Isteni túrós bukta, fél liter hideg tej-pompás ebédet lehetett belőle varázsolni. Később épült egy pizzaszarok, ahol a két kedves eladó addig szedte ki a forró tep-siket, vágta sarkosra a sajtos, csipős tésztát, hogy férj és feleség lett belőlük. Ott jártam a bolt közelében, elmentem a bejáratához. Zárva. Bent szétverve minden, por és szemét. Az osztrák uzso-rás addig srófolta fel a bérleti díjat, míg nem lehetett teljesíteni. Így szűnt meg egy kedves kenyérrálatú menedék a zsúfolt fővárosban.

Tolsztoj: Napló. A nagy orosz író 1891. július 8-án jegyezte föl kék füzetébe: „A jó: Isten szolgálata, amelyet mindig áldozathozatal, saját eleven életünk vesztesége kísért. Ahhoz hasonlóan, ahogy a fény mindig az égő anyag fogyasztásával jár.”

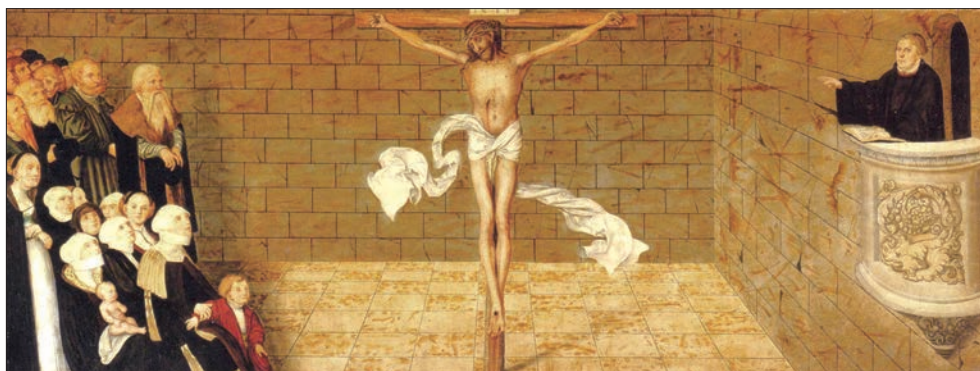
● FENYVESI FÉLIX LAJOS

Luther a *Heidelbergi disputáció* 20. tételének magyarázatában ezt írja: „Mivel ugyanis az emberek visszaéltek az Isten teremtett műveiből származó ismerettel, Isten a szenvedések által kívánta magát megismertetni, hogy így akik nem tisztelték a teremtett dolgaiban az önmagát Kinyilatkoztatót, azok őt mint a szenvedései alá Elrejtőzöttet tiszteljék, ahogyan 1Kor 1,21 mondja: Mivel a világ bölcsessége segítségével nem ismerte meg Istent isteni bölcsességében, tetszett Istennek, hogy a prédikálás bolondsága által üdvözítse a hívőket. Így már senkinek sem elegendő, és nem válik üdvére, ha csak fenségében és dicsőségében ismeri az Istent, ha nem ismeri őt megalázottságában és a kereszttel gyalázatában.” Majd a 21. tétel magyarázatában hozzáteszi: „Ez nyilvánvaló, mert míg nem ismeri a Krisztust, nem ismeri a szenvedéseiben elrejtőzködő Istent sem. Ezért többre becsüli a cselekedeteket a szenvedéseknél, a dicsőséget a keresztnél, az erőt az erőtlenség-nél, a bölcsességet a bolondságnál és általában a kellemeset a kellemetlennél. Ilyenek azok, akiket az apostol a Krisztus kereszttel ellenségeinek nevez (Fil 3,18). Így van ez, mert gyűlölik a keresztet és a szenvedéseket, valójában a cselekedeteket és ezek dicsőségét szeretik, és így a keresztből fakadó jót rossznak mondják és az emberi cselekedetektől származó rosszat jónak. De – mint mondtuk – Isten nem található meg másként, csak az ő szenvedéseiben és kereszttjében. Ezért a kereszttel barátai megvallják, hogy jó a kereszttel, és rossznak az emberi cselekedeteket, mert az emberi cselekedeteket a kereszttel által semmivé válnak, és Ádám, aki cselekedetei révén inkább növekedni akar, kereszttel feszítetik. Lehetetlen ugyanis, hogy ne fuvalkodjék föl saját jócselekedetei alapján az, aki még nem üresedett meg és nem semmisült meg szenvedések és gonosz dolgok révén, és ezért még nem tudja, hogy ő maga semmi, és a jócselekedeteket nem az övéi, hanem Istenéi.” (Luther Márton: *Heidelbergi disputáció, Magyar Luther Füzetek 8.*, Magyarországi Luther Szövetség, 1999, 28–29. o.)

Láthatóan evangélikusok tehát akkor leszünk, ha tudjuk magunkról, hogy semmik vagyunk, hiszen még jócselekedeteink – ha ugyan vannak – sem a mieink, hanem Istenéi. Ez persze a szív Isten előtti belső alázata, amely emberi szemnek nem látható. De vannak látható megnyilvánulásai. Mert ez az alázat megtanít láthatóan többre becsülni a szenvedéseket a cselekedetekenél, a kereszttel a dicsőségnél, az

Ki a láthatóan evangélikus?

A megfeszített Krisztusban magát Istent tiszteljük

Idősebb Lucas Cranach festménye a wittenbergi városi templom reformációi oltárának predelláján (1547). A Krisztusra mutató prédikátor Luther

erőtlenséget az erőnél, az igehirdetés „bolondságát” a világ bölcsességénél. Ennek a többre becsülésnek is van persze láthatatlan szála: amikor önmagunkra tekintve alkalmazzuk. Hiszen Luther nem arra szólít, hogy a magunk szenvedéseivel és keresztteljeivel vagy a hitben való kitartásunkkal dicsekedjünk. Viszont akkor leszünk láthatóan evangélikusok, ha láthatóan inkább vonzódunk a szenvedő embertársainkhoz, mint a cselekedeteikben sikeresekhez. Ha inkább a kereszttel hordozók felé fordulunk, mint hogy az elismerésben sütkérezők holdudvarába való bekerülésre törekednénk. Ha láthatóan inkább az erőtlennel vagyunk szolidárisak, mint az őket semmibe vevő erősekkel.

Összegezve: láthatóan akkor leszünk evangélikusok, ha a megfeszített Krisztusban magát Istent látjuk és tiszteljük, és őt szolgáljuk a szenvedőkben, az erőtlennel, a megalázottakban, általában minden kereszttel hordozó embertársunkban. Mert azokról a keresztteljeikről, akik másként élnek, joggal ítélt így az apostol: „...sokan élnek másképpen: akikről sokszor mondtam nektek, most pedig sírva is mondom, hogy ők a Krisztus keresztteljeinek ellenségei; az ő végük kárhozat, a hasuk az isteniük, és azzal dicsekszenek, ami a gyalázatuk, mert földi dolgokkal törődnek.” (Fil 3,18–19)

Az igaz egyháznak azonban nem a hívők láthatóan keresztény élete az egyetlen ismertetőjele. Luther idézett szavai is egyszerre állítanak követelményt a keresztény élettel és a keresztény kultusszal, az egyház látható istentiszteleti életével szemben. „Isten a szenvedések által kívánta magát megismertetni, hogy így akik nem tisztelték a teremtett dolgaiban az önmagát Kinyilatkoztatót, azok őt mint a szenvedései alá Elrejtőzöttet tiszteljék” – ennek a mondatnak kultikus vonzata is van. Azt a követelményt állítja az egyház elé, hogy liturgiájában is tegye nyilvánvalóvá és láthatóvá: a megfeszített Krisztusban a valóságos Istent tiszteli. Mondhatjuk úgy is, hogy az egyház a valóságos Istent megillető tiszteletét mindenekelőtt a megfeszített Krisztus előtti hódolattal rója le. Hiszen a megfeszített Krisztus maga az Isten igaz valóját kinyilatkoztató aranyevangélium: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta...” (Jn 3,16)

Jó lenne, ha evangélikus egyházunk istentiszteleti élete abban különbözne láthatóan a testvéregyházakétól, hogy megkülönböztetett hangsúlyt kap benne Istennek a megfeszített Krisztusban való tisztelete és imádata.

• VÉGHELYI ANTAL

Ahol egyértelmű az Isten, és könnyű az alázat

Egy magyar család hajóútja Jamaicába

A gondviselés bizonyos, a nagy kaland tulajdonképpen a család és a hétköznapi élet, a szörnyek nem tudnak úszni, és érthető, hogy Krisztus miért éppen a halászokkal kezdett – röviden ezek a több hónapon át tartó hajóút tanulságai. A négygyerekes Virgo család néhány évvel ezelőtt döntött úgy, hogy eladja mindenét, vesz egy kis hajót, és meglátogatják a Jamaicában élő rokonokat. Az óceán átszeléséről, hitről, gondviselésről, családról és mostani életükről az édesanyával, Virgo-Úsz Cecíliával beszélgettünk.

Életkép a családról

Az édesapa legkisebbik lányával

– Honnan jött a merész ötlet, hogy négy gyerekkel vitorlás hajón keljenek át az óceánon, és elmenjenek Jamaicába?

– A férjemnek, Ricsinek az édesapja és két testvére ott él. A család meglátogatásán már évek óta gondolkodtunk. Másrészt 2011 szilveszterére felerősödött bennünk a vágy, hogy változtassunk az életmódunkon. Szerettünk volna vidékre költözni, gazdálkodással, kézművességgel, tanítással foglalkozni. A legidősebb fiunk, Samu öt éves volt, Özséb három, Fülöp kettő, amikor megszületett a lányunk, Abigél. Egyre kevesebb lehetőséget látunk arra, hogy valaha elinduljunk, amikor rájöttünk, hogy tulajdonképpen csak az elhatározás hiányzik.

– Számos közlekedési eszközzel mehetek volna, miért éppen hajóval indultak útnak?

– Nem is tudom, vitorlázni akartunk-e jobban, vagy Jamaicába menni. Valószínűleg összezsengtek az álmaink. Hatunknak egy kisebb vagyonba került volna a repülőjegy, nem is beszélve az efféle utazással járó kényelmetlenségekről, ha gyerekekkel vág bele az ember. Biztos, hogy le is késtük volna a járatot. A balatoni vitorlázás régóta kedvelt időtöltésünk, szeretjük volna kipróbálni magunkat a nyílt vizeken is. Továbbá ily módon olyan országokat, helyeket látogathattunk végig, ahová máskülönben nem juthattunk volna el.

– Mennyi időt vett igénybe a felkészülés?

– Az elhatározás után kilenc hónap kellett ahhoz, hogy beszerezzük az úthoz szükséges kellékeket, elintézzük a hivatalos teendőket. Még tavasszal az interneten akadtunk rá az Astraesura, egy kilencméteres, 1978-ban készült katamaránra, amely elég rossz állapotban volt, de számunkra megfizethető áron kínálták. A hajó Angliában állt, innen Ricsi egyedül hajózott le Észak-Spanyolországba, ahol én és a gyerekek beszálltunk.

– Az átkelésig milyen útvonalon haladtak?

– Nagyon kellett sietnünk, mert a hosszúságú készülődés alatt ősz lett, és hamar jött a tél is. A férjemnek nem kevés munkája akadt a hajó felkészítésével. Ezalatt mi a gyerekekkel délre autóztunk, és a következő három hétre egy Provence melletti kis ortodox kolostorban kaptunk szállást. Az állandó viharoktól és esőktől Ricsi a tervezett javítási munkák nagy részét nem tudta elvégezni a hajón, és az időjárás szorításában megállás nélkül érte el Észak-Franciaországtól Spanyolország partjait. Alapos próbája volt ez az út a hajónak is, a kapitánynak is. Örülök, hogy nem voltam ott. Az előre megbeszélt időpontban Ares városában találkoztunk újra Ricsivel. Sietnünk kellett, mert elég viharos volt az idő, és hideg is lett, azonban a hajó regisztrációs papírjai még nem rendeződtek. Angol lobogó alatt hajóztunk, de hivatalosan „kalóz” minőségben. A gyerekek persze ropantul örültek ennek. A spanyol hatóságok

nemigen foglalkoztak a hajóval, a portugálok ellenben nagyon komolyan veszik a papírokat, és elkobozhatják a hajót, ha nincs minden rendben. Végül mégis átjutottunk Portugáliába. Nazaré városában kötöttünk ki, ahol az érkezés másnapjának reggelén végre megérkezett Belgiumból az ígért dokumentáció elektronikus másolata. Egy hónapot töltöttünk a bájos Nazarében. Itt akklimatizálódtunk a gyerekekkel, otthonná varázsoltuk a hajót, és nagyon összebarátkoztunk a helyi emberekkel. Nazaréból Cascaisba mentünk, ahonnan – elhagyva Európát – hatnapos utazással Marokkóba érkeztünk. Először egy nagy hagyományokkal bíró városban, Essaouirában értünk partot. Kulturális élete, építészeti értékei, kézművessége és gasztronómiája teljesen lenyűgözött bennünket. Innen az agadiri nyaralóparadicsomba hajóztunk. Ezt fél évszázaddal ezelőtt egy földrengés által teljesen lerombolt város helyén építették fel. Európai kényelme jölessen a legelső afrikai benyomásaink után. Ezután fordultunk ténylegesen úti célunk, Jamaica irányába, és először éreztük igazán, hogy sikerült meglógnunk a tél elől. A Kanári-szigetek közül Graciosán és Las Palmason is kikötöttünk, és huszonöt fokban a pálmák alatt, a tengerparton töltöttük a karácsonyt. Azért otthon mégis jobb... Viszont nagyon ritkán fordul elő, hogy a Kanári-szigeteken egy ott élő, régi barátoddal találkozzol, akinek az anyukája almás és mákos rétesrel vár... ▶

Kingstoni utcarészlet

A karácsonyi napok után továbbhajóztunk a Zöld-foki-szigetekre. Az óceánon való átkeléshez legtöbbször a Kanári-szigeteket választják kiindulópontnak. Azok azonban, akik innen indulnak, nagyon barátságos vitorlázóközegbe és igen sajátos világba csöppennek.

– Milyen volt az átkelés?

– Az indulás napján egy izraeli fiút vetünk fel útítársunknak, Mayant. Izraelben az érettségi után a fiúk három-, a lányok két éves katonai szolgálatot kötelesek teljesíteni. Mayan a polgári szolgálatot választotta inkább, majd vette öreg hátizsákját, és elindult a Costa Rica-i dzsungel felé. Befért hozzánk. Az átkelés tökéletes alkalom a békés zenélésre, olvasásra, átélényegülésre, a csendre. Kicsit más a képzet négy kisgyerekekkel. Noha a csendet csak az éjszakai őrés alatt élvezhettük, sokat zenéltünk, olvastunk. Két csalival, amelyeket magunk után vontattunk, sok nagyobb halat fogtunk. A gyerekek kedvelt szórakozása volt a hajóban landolt repülőhalak gyűjtögetése, a kis kádakban való fürdőzés. Mindenre nagyon fogékonyak voltak. Csodálták a hullámokat, a végteleget, magával ragadta őket *A dzsungel könyve*. A legidősebb fiunk megtanult olvasni, a lányunk pedig jární. Mentőmellényben és a testükre erősített kötéllel szaladgálhattak is – pontosabban bukducsolhattak – a fedélzeten. A lappangó aggodalmakkal együtt csodálatos órákat és

napokat éltünk meg. Teljes hitünkkel bíztunk a hajóban és egymásban.

– Ha már a hit kérdését szóba hozta: édesapja ortodox pap volt Nyíregyházán, ön pedig az evangélikus Kossuthgimnáziumban érettségizett. Ezek a hatások mennyire fontosak az életében? Ez a hajóút, életének nagy kalandja próbára tette vagy elmélyítette a hitét?

– Életem nagy kalandja a családom. Nem gondolom, hogy hit nélkül egy család működhethet, így útnak indulni sem mernék, ha nem volnék biztos abban, hogy az ember soha egy lépést sem tesz egyedül. Édesapámtól eltanultam, hogy minden útszéli keresztről eszembe jusson: az ember mindenhol otthon van a teremtett világban. Gyermekkorom ökumenikus közegéből sok barátság erősít meg mind a mai napig.

– Négy kisgyerek egy hajón – ez már önmagában nem tűnik egyszerűnek. Hogyan tudták kezelni az új helyzetet? Hamar megbarátkoztak a körülményekkel?

– Eleinte a gyerekeknek meg kellett szokniuk a szigorú, vízválasztó határokat, ki kellett alakítanunk a kényelmünket és biztonságunkat szolgáló szabályainkat. Mindezeket egyébként bármely új közegben ki kell alakítanunk a gyerekekkel, a hajón viszont meglepően gyorsan fogadták el a feltételeket, és remekül alkalmazkodtak. Sok olyan dolog vált számukra izgalmassá, amelyhez különben ürügyet kell

keresni, hogy érdekelje őket. Magyarországról soha annyit nem tanultak, mint akkor; lelkesen rajzolgatták a különböző nemzetek zászlóit és címereit, nagyon ügyes családfákat szerkesztettek. Kimerítettük a Biblia vízzel kapcsolatos összes történetét is.

– Ennyi vízen töltött idő után milyen volt partot érní?

– Tizenkilenc napig hajóztunk egyfolytában az óceánon. Azt gondoltuk, kataritikus érzés lesz a megérkezés. Ehhez képest a gyerekek szinte tudomást sem vettek róla, nem hozta lázba őket. A felnőtteken inkább a szomorúság lett úrrá. De előbb még Trinidad és Tobago szigetének eldugott kalózöblében dobtuk le a horgonyt. Charlotteville álmos kis halászfalu a dzsungel szélén, lenyűgöző emberekkel. A hasonlóságok vonzzák egymást: összebeszélés nélkül egymás mellett horgonyoztunk le a Zöld-foki-szigeteken szerzett barátainkkal. Egy hetet töltöttünk itt, mielőtt felvontuk a horgonyt, és továbbindultunk Jamaicába. Ricsi születésnapjára ugyanis – amely egybeesik az édesapjával – szeretnénk volna megérkezni. Mayan szinte családtaggá vált az út során, és úgy döntött, hogy ő is velünk tart Jamaicába. A Karib-tengert átszelve nyolc nap alatt értük el Jamaica partjait, öt hónapos utazás végén. Első este a megérkezés hírére rokonok és barátok serege érkezett a hajóra, és minden földi jóval elhalmoztak bennünket. Aznap este, öt hónap után először, mindannyian biztonságos ágyban aludtunk ismét.

– Mi volt a legszebb élményük a hajóút során?

– A planktonoktól fluoreszkáló delfinek a sötétben és a hasukat süttető, áramlással utazó teknősbékák, a sokféle kék. Az, hogy együtt éltünk át sok szép élményt – és a gondviselés bizonyossága. Legjobban az éjszakákat szerettem, a beláthatatlanná tárgult égbolt csillagainak és a víz sejtelmes ragyogásának bővületében. Az átkelés során ezt önfeledten lehetett élvezni, ellenben a partokhoz közel, ahol még hajóforgalommal kell számolni, inkább fenyegető fényhiányként gondoltunk a naplementére. A Gibraltar-szorozhoz érkező hajók útvonalatát, az úgynevezett szeparációs zónát éjszaka kellett keresztülszelnünk. Egymást követték sorban a szigetnyi teherhajók. Nappal sem kedveltem ezeket az olykor túlzottan ítélt közelségét, de így éjszaka autópályára tévedt sündisznónak éreztem kicsiny hajónkat, melynek speciális műszerei segítettek a két sávot épségben átszelni.

– Mi volt a legaggasztóbb?

– Afrikához közeledve, a kis szélben la-
vírozva, egy rozoga motorcsónak gyors és
határozott közeledése riasztott fel szender-
gésünkből. Addig mi számítottunk a ví-
zen a legósdibb öltözőkűnek, de a bárká-
nak és utasainak az összhatása messze túl-
tett rajtunk. Nem voltak túl bizalomgerjesz-
tők. Először a somáliai kalózok jutottak
az eszünkbe. De ahogy közelebb értek, ki-
derült, hogy csak csempészcigarettával kí-
nálják bennünket. Határozatlanságunknál
csak az övék volt nagyobb a négy csupas
kisgyerek láttán, így gyorsan távoztak.

– Hol, hogyan éltek Jamaicában?

– Kingstonban, a fővárosban töltöttünk
egy hónapot, ahol megtanultuk, hogy Bu-
dapest csodálatos, élhető város a nagy-
családok számára. Kingston gyerekek-
kel veszélyes és nehézkes. Csak autóval le-
het közlekedni, máshogy nem. A vidék-
nek egészen más arca van. Ezután egy kis
közösségben laktunk Portland megyében.
A mezítlábas helyi gyerekekkel bambusz-
kunyhót építettünk a tengerparton, az asz-
szonyokkal a folyóban mostunk, a fákról
mangót, kókuszdiót és egyéb – otthonról
nehezen elképzelhető – gyümölcsöket et-
tünk. Az idillt némiképp árnyalja, hogy

Jamaica elképzelhetetlenül drága ország,
de vonatkozik ez a Karib-szigetek mind-
egyikére. Kenyeret magunknak kellett süt-
nünk, a zabkása volt a standard reggeli,
a zöldséges rizs variációiból étlapot tud-
tam volna írni, csokoládét akkor ettünk,
ha a fáról szedett kakaóbabot feldolgoz-
tuk. Szappant főztünk és ruhát varrtunk,
Ricsi bambuszból készített bútort, a gye-
rekek minden délután a tengerben úsztak,
búvárkodni tanultak. Ha a hagyományos
életmódot választod Jamaicában, nagyon
könnyű egészségesen élned.

– Jamaica után szülővárosában, Nyír-
egyházán kötöttek ki. Milyen az életük
egy álmos kelet-magyarországi kisvá-
rosban ekkora kalandok után?

– Az utat hazafelé szintén vitorlázva tet-
tük meg, a Bermuda-szigetektől huszonegy
napos átkeléssel az óceánon mindentől tá-
vol fekvő Azori-szigetek Flores nevű szép-
séges szigetére érkezve, ahol négy gyönyör-
ű hétnyi várakozásra ítélt minket egy mo-
torhiba. Itt a gyerekek játszótársakra talál-
tak, a vitorlázó családok gyerekei együtt
fogták ki a vacsoránakvalót a kikötő tel-
jes népességének, közös esti hors d'œuvre-
kényszerítve a cseppet sem vonakodó fel-
nőtteket. Nehéz szívvel indultunk innen is

tovább, de szorított az idő, így a Földkö-
zi-tengeren méltatlanul gyorsan haladtunk
Montenegróig, ahol végül magunk mögött
hagytuk a minket két éven át tenyerén rin-
gató tengert, hogy egy kis késéssel megér-
kezhessenek a gyerekek az iskolapadba.
A kalandokat nem hagytuk a hátunk mö-
gött; eddig a természet erőivel voltunk
kénytelenek megtalálni az összhangot,
most a társadalom természetéhez igyek-
szünk csiszolódni, amennyire elengedhe-
tetlen. Elég kihívást jelent az iskola, óvo-
da és a mindennapi élet, a maga viharai-
val és hullámaival. Talán még több hitet
igényel, mint az óceán. Egy hajón a sze-
retteimmel, ahol csak a teremtés végtelen
csodája vesz körül, egyértelmű az Isten,
és könnyű az alázat. Érteni vélem, hogy
Krisztus miért a halászokkal kezdett. Egy
„álmos kelet-magyarországi kisvárosban”
nehezebb ébernek maradni, mert ha kicsit
nem figyel az ember, nem azonnal borul
a hajó, ha nem osztod be az ivóvizet, nem
szembetűnő a baj, és ami a legnehezebb:
a csillagos ég nem tükröződik. Az óceánon
bárhová tekint az ember, csak az eget látja.
Nyíregyházán ehhez fel kell emelnünk a fe-
jünket, lehetőleg napjában sokszor.

● LABORCZI DÓRA

FOTÓK: CSALÁDI ARCHÍVUM

Vihart sejtetnek a komor felhők

Közhelyek nélkül a jakobinus perről

Martinovics a legrosszabb értelemben vett ügynök volt

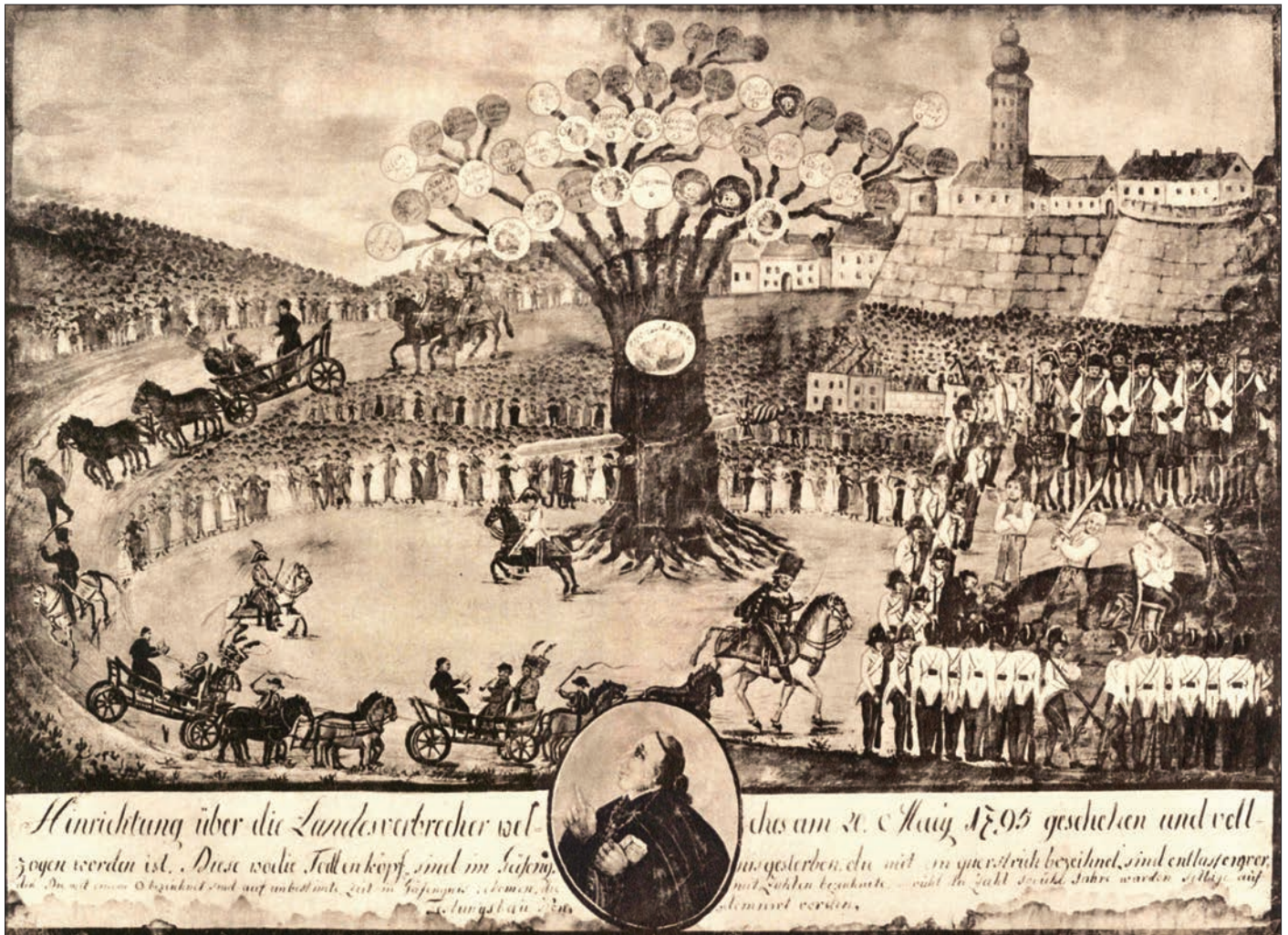
Érdekfeszítő és elgondolkoztató könyv jelent meg *Vérmező* címmel Taxner-Tóth Ernő tollából. Hihetnők, hogy a Martinovics-féle jakobinus összeesküvésről mindent tudunk, de ez a kötet is elárulja, hogy az alapos kutató 221 évvel a történetek után is új összefüggésekre bukkanhat. Az irodalomtörténész-professzort munkája során a leggyakrabban használt és a közvéleménybe legmélyebben beivódott történelmi közhelyek megkérdőjelezésének célja vezette. Vele beszélgettünk.

– Stefan Zweig jegyzi meg *Magellán* című könyvének bevezetőjében: „Tulajdonképpen az író minden könyvének köteles lenne számot adni magának arról, hogy milyen érzésekből fakadóan választotta meg tárgyát.” Taxner-Tóth Ernő miért írt könyvet *Vérmező* címmel a magyar jakobinusokról?

– Az egyik, amit be kell vallanom, hogy kicsi gyerekkorom óta rengeteget járok a *Vérmezőre*. A közelben laktunk, a mai Petőfi-gimnázium mellett, a háború előtti Szent János téren, amely az Attila út és a Krisztina körút nyomvonalának rendezésekor megszűnt, csak a visszaállított szobor emlékeztet rá. Innen sétáltunk a nagyapámmal a Tabánba és a *Vérmezőre*. De hát ez csak egy mellékes szál... Egyébként most is a Krisztinavárosban lakom, gyakran átmegyek a *Vérmezőn*. Az igazi ok azonban az, hogy lektora voltam *Kazinczy Pályám emlékezte* című műve kritikai kiadásának, amelyet egy nagyon tehetséges tanítványom rendezett sajtó alá. Rendkívül izgalmas munka volt, s el kellett töprengennem azon, hogyan keveredett egy Bécs-imádó, II. Józsefet mindenél nagyobbra tartó, a császárellenességnek a leghalványabb jelét sem mutató férfi, Kazinczy Ferenc egy császárellenes, Bécs-ellenes összeesküvésbe.

– Akkor nem véletlen, hogy a könyve Kazinczy Ferencel kezdődik és fejeződik be.

– Ez a tisztelegésem az ötletadóknak. Miután elkezdtem keresni a magyarázatot a kérdéseimre, beleütköztem abba, hogy a történet bécsi letartóztatással és perrel kezdődik, de Bécsben csak egy halálos ítélet volt, nálunk azonban tizenhatsz! Negyvenhat személyt fogtak perbe, tizenhatsz halálra ítélték, közülük tizenegy börtönbüntetéssel megúszta, de Martinovics Ignácot, Hajnóczy Józsefet, Laczkovics Jánost, Sigray Jakabot, Szentmarjay Feren-

Martinovics és társai kivégzése a Vérmezőn

cet, majd Óz Pált és Szolártsik Sándort lefejezték. Miért? Hogyan? Mi történhetett? Ezt próbáltam meg a könyvemben kinyomozni, végigkísérni. Azt láttam, hogy a jakobinus diktatúra hírei mélyebb hullámokat vetettek, mint ahogyan ez a történelemkönyvekben olvasható. És nemcsak a hatalom legfelső köreiben. A francia konvent 1793-as ígérete, hogy segítséget nyújt minden szabadságra vágyó népnek, határozott ellenlépéseket váltott ki. A kormányok föl léptek minden változspárti – néhol forradalmi hevületű – szervezkedés ellen. Ezt megelőzően a változtatások igénye benne volt a nyilvános magyar politikai közbeszédben is, a francia háborúk időszakában azonban háttérbe kellett hogy szoruljon. Forradalomról legfőljebb beszéltek; valójában megfontolt embernek esze ágában sem lehetett forradalmat szítani. A Martinovics-pert sokan a bécsi megfélemlítő szándék alaptalan – ezért fölháborító – elemének tartották. A magyar bíróság mégis példátlanul szigorú ítéleteket hozott.

– Mi a magyarázata annak, hogy évtizedeken keresztül mítosz és legenda övezte a Martinovics-féle „összeesküvést”?

– A világ változik. Teljesen más volt a közhangulat és a dolgok megítélése a napóleoni háborúk után, az 1810-es évek második felétől, mint a napóleoni háborúk előtt és főleg a kritikus 1793–94-es években, a jakobinus diktatúra időszakában. Nem véletlenül lett a könyv mottója a guillotine-nak az 1793-as leírása, amelyet a *Magyar Kurir*-ban találtam meg. A korabeli bécsi magyar újságok híryanagát nem nagyon ismerik. Pedig meghatározó szerepük volt a magyar nyilvánosság kialakulásában, és nyilván erősen hatottak a kortársak tájékozódására. Meglepetés, hogy az anyag sokkal színesebb és sokoldalúbb, mint azt a cenzúra miatt föltételezték. (Ráadásul a cenzúra szempontjai 1786 és 1795 között többször és igen jelentősen változtak.) A történelemkönyvek képétől a két magyar újság külföldi – főleg francia – tudósításai abban tértek el, hogy elrettentő,

borzasztó képet festettek a francia forradalomról. Az 1790-es évek közvéleményének ebből kialakult borzongása a következő századra teljesen eltűnt. Helyét elfoglalta a forradalmi változások iránti rokonszenv, amely nagyon sokáig tartott.

Egy másik dolog, amely a forradalomtól elválaszthatatlan, de valójában Napoleon nevéhez kötődik: a gloire. A nemzeti dicsőség, amely magával ragadta az egyszerű embereket is, akik a haza érdekében hajlandók voltak fegyvert fogni. És a kisemberek is a francia, német, orosz, brit zászló alatt részesei lehettek a győzelemnek, nem csupán a hadvezérek. A hullám eltartott egészen az első világháborúig. Létrejött a forradalom kultusza, amely ráült a Martinovics-legendára. Ebben a légkörben lett a kivégzettekől szabadsághős. 1795-ben a megnyilatkozók egy része az önkény szerencsétlen áldozatát látta bennük, mások úgy vélték, meggondolatlan, veszedelmes, „istentelen” izgágákra sújtott le az igazságszolgáltatás. ►

A kivégzéseket végignézó tömegnek – akár csak Párizsban – tetszetek a lefejezések.

– Mondhatjuk tehát, hogy az „összeseesküvés” figurái egy idő után pozitív megítélést kaptak?

– Inkább a per áldozatait, mert szerintem nem volt összeesküvés. És ettől kezdve keresték hozzá a bizonyítékokat. Itt érhető tetten a mítosz és a legenda. Nagyon érdekes ebből a szempontból a Hajnóczy-életrajz. Hajnóczy életrajzát ugyanis – akárhogy foglalkozunk vele – nagyon nehéz elválasztani attól, hogy kivégezték a Vérmezőn. Már az elemi iskolai tanulmányait vizsgálva a tudatunkban van, hogy ez a pálya a vérpadon végződik. Meg kell azonban jegyezni, hogy Martinovics szerepének sötét lapjait a 19. század végén részletesen föltárta Fraknoi Vilmos, aki az első világháború után kutathatóvá vált forrásanyagok alapján, újabb munkában tovább árnyalta képét. Ehhez járultak Mályusz Elemér kutatásai. Ezt Benda Kálmán alapvető iratkiadásai sem rejthették véka alá, noha ő az előbbieknél nagyobb jelentőséget tulajdonított a legendát tápláló elemeknek.

– Egy eseményt, ha már egyszer megtörtént, a rátermett történészek képesek elkerülhetetlen szükségszerűségként beállítani.

– Ilyen az ember. Ha az utókorból tekintek vissza, akkor abban benne van a vég. A kivégzés pedig olyan borzasztó vég, amely nagyon erősen befolyásolja az előtte való tevékenységeket is.

– Kazinczy mellett Sándor Lipót főherceg képe látható még könyve elülső borítólapján. Miért?

– Mert ők ketten a kulcsfigurák. Kazinczyról már beszéltem. Sándor Lipót Magyarország nádora volt, nagyon sokan szerették, bíztak benne, és a magyar elkülönülési, önállósági törekvések letéteményesének látták.

– Aztán mégis ő volt az, aki Hajnóczyékot a vérpadra segítette.

– Ahogy megkapta Martinovics vallomását, azonnal tudta, hogy mi a teendője. Apja, II. Lipót ugyanis nagyon gyanakvó ember volt, és ezt a gyanakvást a fiába is beoltotta. Mályusz Elemér megtalálta és közölte a fiához írt hosszú levelét, amelyben a magyar szellemi élet minden vezető személyiségéről elmondta, miért kell rá – vagy inkább vele – vigyázni.

– Martinovicsra is figyelmeztettek a levelek?

– Nem! Martinovics távolt állt attól a szinttől, amellyel az uralkodó szükségesnek tartott foglalkozni... De Hajnóczyról árulkodó sorokat írt a fiának, igaz, hogy Széchényi Ferenc rossz szellemeként mutatta be. Mindkettőjüket veszélyesnek tartotta.

– Hajnóczy valóban jelentős személyiség volt?

– Nagyon jó képességű ember volt, aki vezetője lehetett volna egy változásokat sürgető szellemi mozgalomnak. Hatással volt az emberekre. Aki kapcsolatba került

ket hangsúlyozó – befolyásuk. Az 1790-es országgyűlésen nagyobb szerepet követelt magának a megyei nemesség jobb módú és tanultabb része. Ezzel kapott a nemesi cím egyre nagyobb fontosságot. Számuk is folyamatosan gyarapodott, a cím részben pénzért való királyi árusításával.

Hajnóczy apja evangélikus lelkész volt, aki nemesemberként élt, nemesi jogokkal rendelkezett. Fia a nemesi jogok kiterjesztésének, a cím eltörlésének szószólója lett. A közigazgatás átszervezése után II. József nevezte ki alispánnak. A törvé-

A 20. század nevezetes „konceptciós” pereivel ellentétben a bécsi vizsgálóbizottságnak nem volt eleve megírt forgatókönyve, nem adták a vádlottak szájába az elvárt mondatokat, de elhitették velük, hogy őszinte beismerésüket méltányolni fogják.

vele, kis túlzással azt lehet mondani, felnézett rá, méltányolta tehetségét, képességét. Mivel nem volt vagyona, munkájából kellett megélnie, azzal érvényesülnie. De a szűken vett tudományos pálya nem nyílt meg előtte, noha írt néhány, az utókor által nagyra becsült könyvet. A legtöbb, amit elérhetett, az alispáni, majd a kamarai hivatal volt. Azaz másodvonalbeli „királyi” tisztviselő lehetett.

– Nem volt nemes sem.

– Az én felfogásom szerint ennek nincs igazán jelentősége. Tisztségek elnyeréséhez sem az egyházakban, sem a hadseregben, de a királyi hivatalokban sem kérték ekkor a nemesség igazolását. Egyfelől ekkor kezdődött a valóban nagy anyagi lehetőségekkel rendelkező arisztokrácia elnémetesedése. Széchényi Ferenc és felesége, Festetics Julianna például magyar anyanyelvűek voltak, otthon mégis németül beszéltek. A hozzájuk hasonló vagyoni helyzetű családokban a 18. század második felében szintén végbement egy ilyen nyelváltászerűség. Másfelől az átrendező társadalomnak és gazdaságnak egyre több tanult és gyakorlott tisztviselőre volt szüksége, akiknek ezzel meg is nőtt az országos – és a sajátos magyar érdeke-

nyesség helyreállítása – II. József visszavonó rendeletei és halála – után Szerém megye többségében magyar nemessége azért nem választotta újra, mert helybeli, közülük való és katolikus alispánt kívánt. Nem volt szüksége Hajnóczynak akkor sem a nemességre, amikor – ahogy már említettem – kamarai titkának nevezték ki, ami az alispáni „ranggal” egyenértékű hivatal volt. Ez is, az is a királyi tanácsosi címmel járt.

– Martinovics Ignác megítélése a halála után is sokféle. Nyilvánvaló, hogy ügynök volt, aki dolgozott II. Lipótnak. Aztán az ember nem érti, hogy miképpen juthatott el a vérpadig.

– Hogyan érvényesülhetett valaki a 18. században, aki vagyontalan családból származott? Katona lett, és kiemelkedett, pap lett, és kiemelkedett, vagy tisztviselő lett, és kiemelkedett. De nagyon kevés volt a tisztviselői állás, ebbe a körbe nehéz volt bejutni. Ezért is volt jellemző figurája a kornak a kalandor, mint például a híres Casanova.

– Martinovics tele volt nagyravágyással, ambícióval. Óriási energiákat fordított arra, hogy a tehetségét elismertesse a világgal.

– Martinovics nagy valószínűséggel testi hibás, púpos, kisebbségi érzésekkel megvert ember volt, aki ezért állandó bizonyítási kényszerrel küszködött. Ferences szerzetesként indult el egy sikert ígérő pályán. Balszerencséjére éppen amikor valamit elérhetett volna, II. József korlátozta a szerzetesrendek tevékenységét, más célra vette igénybe kolostoraikat, lefoglalta vagyonukat. A budai ferenceseknek át kellett költözniük a Fő utcából a mai Margit körútra. A rendfőnök, aki kedvelte Martinovicsot, egy lengyelországi kolostor „menedékébe” küldte. Innen került Galícia tartomány székhelyére, Lembergbe, ahol II. József világi egyetemet létesített. Martinovics egyetemi tanári pályáját az siklathatta ki, hogy alulmaradt a császár halála után autonómiáját visszanyerő intézmény belső ellentéteiben.

– Miért lett Martinovics ügynök?

– Azért, mert nem volt megélhetése. Abban a tudatban adta föl lemergi katedróját, hogy a II. József alatt működő szabadkőműves-kapcsolatok révén megfelelő professzori – vagy más – álláshoz jut Magyarországon. De II. Lipót a pesti egyetemnek is visszaadta a tanári pályázatok elbírálásának a jogát, s az intézménynek nem kellett egy Lembergbe jött ismeretlen. Az elutasítás megfellebbezésére Martinovics Bécsbe ment, de pártfogót csak Gotthardiban, II. József titkosrendőrségének az uralkodó halála után a császárvárosba menekült pesti főnökében talált, aki ekkor – 1791-ben – már II. Lipót ügynök-hálózatának fő szervezője.

– Olvasta vajon Martinovics jelentéseit II. Lipót?

– Természetesen minden jelentés végső címzettje az uralkodó volt, nagy részüket azonban nem olvashatta – nem volt rá ideje. Martinovics az említett Gotthardinak jelentett. Ez nem akadémikuskodás, csak jelzi, milyen közvetett kapcsolatban állt Martinovics a királlyal.

– A mai értelemben vett besúgó jelző illik rá?

– Igen, illik rá, de hozzá kell tenni mindig, hogy a besúgás a hatalom nagyon kétélű fegyvere volt, mert minden ügynök azt jelentette, amit vártak tőle. Nagyon ritkán fordult az elő, hogy az ügynök valóban leleplezett, elárult valamit. Ilyen is volt, de ez a ritkább. Martinovics a legrosszabb értelemben vett ügynök volt, mert azt jelentette, amit vártak tőle. ▶

FOTÓK: ROMÁN PÉTER

Amikor úgy döntöttek II. Lipót körében, hogy a szabadkőművesek veszedelmesek az államra, akkor ő nagy számban és részletesen alátámasztva jelentette fel a különböző irányzatú szabadkőműveseket.

– Martinovics letartóztatásáig írta jelentéseit, de nem ügynökként került a perbe. Ezt legföljebb néhányan – főleg a kihallgatói – tudták vagy sejtették. A többiek hogyan lettek a per vádlottjai?

– El kell választani egymástól Martinovicsot és a többieket. A kalandorszerep-el együtt járt, hogy Martinovics rendkívül fecsegő, dicsekvő, hencegő, izgága ember volt. Egy lemergi ismerőse révén került a

sokkal veszedelmesebb társaságról szóló hírek mellé került. A titkosrendőrség évek óta figyelte Riedel nyugalmazott alezredest, II. Lipót bizalmi emberét és fiainak firenzei nevelőjét. 1791-ben birodalmi alkotmányt készített, amelynek a megvitatása előtt azonban uralkodója meghalt. Utóda nem kedvelte az addig nagy befolyású urat, s azonnal nyugdíjba is küldte. Nem alaptalanul gyanakodott rá, mert házában reformokról vitáztak, és elkészítette a demokratikus német egyesülés tervét is. A kiváló hadmérnök baráti kapcsolatban volt az államtanács egyik tagjával, a későbbi bécsi érsekkel, tábornokokkal, azaz több igen befolyásos

egy időben az Angliában és máshol is ekkor kezdődött perekkel, amelyek vádlottjait jakobinusoknak nevezték.

– A forradalmi láz nem szűnt...

– Óvatosan bánnék ezzel a jelzővel, inkább változást mondanék. Változtatni akartak, modernizálni akartak – ezt figyelték meg. 1794-ben a korábban a sajtóban is olvasható elképzelések tilossá váltak, majd Robespierre kivégzése, a jakobinusok bukása után a perek az év második felében – a Habsburg Birodalmon kívül – elcsitultak. Noha korábban Angliában is voltak kivégzések, a még per alatt álló vádlottakat 1794 őszén felmentették.

Bécsben a fegyvertervét az ellenségnek kijuttató Hebenstreitet hazaárulás vádjával kivégezték, vele együtt gyorsan börtönre ítélték néhány más katonatisztet is. A többi elítélt pere tovább tartott. Többek között Martinovics vallo-mása nyomán újabb személyeket tartóztattak le, de többségük figyelmeztetéssel megszúta.

– Ez volt a kezdet? Innen számíthatjuk a történetek felgyöngyölítését?

– Igen. Martinovicsot természetesen miről faggatták? Majdnem egy hónapon keresztül arról, hogy mit is terveztek Bécsben. Hiszen ott élt. A titkos bécsi társaságokról kértek tőle felvilágosítást.

– És adott is?

– Adott. Sok mindenkit lebuktatott. A dicsekedni szerető Martinovics több szereplőre rávallott, köztük a Hackel-házban csak ritkán megfordult Gotthardira is.

Akit valószínűleg egyébként is figyeltek az előző uralkodó alatti fontos szerepe miatt.

– Hogyan kerültek bele a krédóba a többiek?

– Úgy, hogy a kihallgatások vége felé megkérdezték Martinovicstól: mi van a magyar forradalommal? Először mellébeszélte, aztán megnevezte Hajnóczyt, Laczkovicsot, Szentmarjayt és Sigrayt, mint akik a bécsiekhez hasonló társaságokat szerveznek Magyarországon.

– Ő honnan tudta?

– Ő szerveztette velük!

– De nem állította, hogy ő a felbujtó?

– Dehogynem! „Nekem van Magyarországon négy igazgatóm...”

– Egyszóval Martinovics árulta be a társait?

Robespierre kivégzése a Forradalom terén Párizsban

Hackel-ház vidám és szabadszájú, lakomáikról ismert vendégei közé. A történet „romantikus” része az, hogy a házigazda felesége egy ismert költő szeretője volt, aki ott is lakott, és üzlettársa volt egy kulcsfontosságú titkos ügynöknek. Ők a ház uraiként viselkedtek. Martinovics Hackelnek magyarázta az újságok híreit, benne a francia forradalom eseményeit, amelyekről a többi vendég is elbeszélgetett, a ház szép, fiatal úrnője pedig zongoráján forradalmi dalokat játszott. Martinovics – aki 1794 májusában rövid időt Pesten töltött – egy itteni lakomán dicsekedett azzal, hogy két hónapon belül százezres forradalmat tud kirobbantani Magyarországon, ami Bécsben mindig igen hihető volt. Talán még ebből sem lett volna semmi, de az erről szóló jelentés egy

emberrel, továbbá alacsonyabb rangú katonatisztekkel és tisztviselőkkel is. Többek között a költő és fegyvertervező Hebenstreit főhadnaggyal. Tudott róla, hogy a bécsi elégedetlenek nevében – akik Martinovicssal nem álltak kapcsolatban – két személy Párizsba utazott, hogy a konvent anyagi segítségét kérjék a bécsi forradalmároknak, és átadják Hebenstreit „csodafegyverének” a tervét. Ez azonban a kémszervezet előtt sem maradt titokban. Miután az üggyel foglalkozó, de a Hackel-házban is otthonos ügynök egy Hebenstreit vezetésével elképzelt bécsi fölkelés és hatalomátvitel tervét jelentette, a főhadnaggyot, Riedelt és több rendszeres vendégét, valamint – a velük csak bizonytalan kapcsolatba hozható – Hackelt és Martinovicsot letartóztatták. Nagyjából

– Ő.

– Mi történt volna, ha nem árulja be őket?

– Semmi sem.

– Akkor Martinovicsot sem végzik ki?

– Föltehetőleg őt sem. A legsúlyosabb bécsi büntetés harminc év börtön volt. Talán Martinovics is ennyit kapott volna, és hat-nyolc év múlva szabadul. De ez csak találgatás.

– A *corpus delicti*, a két kátét ki írta?

– Martinovics. Említettem, hogy Bécsben élt. 1794 májusában Pestre jött, hogy meglátogassa édesanyját. És a májusi látogatás alkalmával adta át Hajnóczynak, Laczkovicsnak és Szentmarjaynak a két kátét, melyeket ő írt. Megbízta őket, hogy ennek alapján szervezzék meg a két titkos társaságot. Nem tudhatjuk, mennyire vették komolyan megbízatásukat, de a szervezkedésre Martinovics bécsi letartóztatása miatt csak igen kevés idejük maradt.

– Félelmetes, hogy azt olvastam a könyvében: aki ezeket a kátékat látta, azokat mind elővették.

– Ez sem olyan egyszerű. Két kulcs van a dologban. Amikor Martinovics vallomást tett Bécsben, utána az egyik rendőrtisztet Magyarországra küldték, hogy tájékoztassa Martinovics vallomásáról a nádort, ő pedig vizsgálta ki, mi a mondottnak az alapja. A nádor azonban nem vizsgáltatott ki semmit, hanem azon nyomban letartóztatta a négy „igazgatót”.

– Itt volt a koncepció.

– Mit mondott a nádor, aki már előzőleg, a Batsányi-ügyben is a legszigorúbb megtorlást javasolta? Miért volt Franciaországban forradalom? Mert XVI. Lajos tehetetlen, erélytelen volt. A hatalom gyengesége vezetett a forradalom sikereire. Ő nem akart ilyen gyengének bizonyulni. Határozottan cselekedett.

– Ha a nádor lojálisan kezelte volna Martinovics, Hajnóczy és társaik ügyét?

– Lojálisan? Kihez? Lojális volt a Habsburg-házhoz, a birodalomhoz. Akkor nem történik semmi, és most nem beszélünk Martinovics-„összeesküvésről”. Felhoztam korábban, hogy azért van a nádor is a könyv elülső borítóján, mert ő a központi figura. Ő az, aki a tájékoztatás éjszakáján elrendelte a letartóztatásokat, a megvádolt személyeket pedig azonnal Bécsbe vitette, ahol meggyőzték Hajnóczyt, Szentmarjayt, Sigrayt és kicsit nehezebben Laczkovicsot is arról, hogy tisztázzák a dolgokat, s akkor nem lesz bántódásuk. Ezek olyan

naivak voltak, annyira meg akartak felelni vallatóik elvárásainak, hogy azt is bevallották, amiről semmiféle bizonyíték nem volt. A 20. század nevezetes „konceptió” pereivel ellentétben a bécsi vizsgálóbizottságnak nem volt eleve megírt forgatókönyve, nem adták a vádlottak szájába az elvárt mondatokat, de elhitették velük, hogy őszinte beismerésüket méltányolni fogják. Hajnóczy kiváló ember volt. Miért kellett neki arról beszélnie, amit csak hallott, hogy amikor Szentmarjay Zemplénben járt, másokkal együtt Kazinczyt is beszervezte? Rejtélyes vallomás! Nem volt erre semmi szükség. Egyszerűen nem kellett volna erről beszélnie. Ha Hajnócztyék nem ismerik be még azt is, amit csak föl-tételeztek, akkor sok mindenki a peren kívül maradhatott volna.

– Döbbenet!

– Esetleg négyüket lecsukják, de még ez sem biztos. Figyelembe kell azonban venni, hogy mind a két kátében valóban rendkívül tiszteletlen, felségsértő megjegyzések vannak! Például ez a fölszólítás: „A haza nemes és nem nemes polgárai, ragadjatok fegyvert!” Senkinek nem jutott eszébe, hogy valóban fegyvert ragadjon, de tény és való, hogy a kátékban ez olvasható. És ez is olyan dolog, ami mellett nem lehetett szó nélkül elmenni.

– 1793 őszén figyelmeztette Hajnóczyt bécsi barátja, hogy óvakodjon Martinovicstól.

– Nem hallgatott rá. Pedig akkor figyelmeztették, hogy vigyázzon Martinovics-csal, amikor a kátékról még szó sem volt.

– Tudvalévő, hogy Hajnóczy öt évig Széchényi Ferenc titkára volt, akihez élete végéig szoros barátság fűzte. Mi a magyarázata annak, hogy Széchényit nem keverték bele az „összeesküvésbe”? Vagy lehet, hogy ez mellékszál?

– Ez nagyon is fontos szál. Ugye egyrészt csak azokat tartóztatták le és helyezték vád alá, akik a Martinovics-kátével kapcsolatba kerültek.

– Széchényi nem látta, de nem sok hiányzott ahhoz, hogy ő is megismerkedjen a benne foglaltakkal.

– Végül is nem látta, de ez csak az egyik tényező. A másik az, hogy amennyire a nádor begyulladt, annyira okos is volt. Nagyon vigyázott arra, hogy jelentős embereket ne vonjanak be a perbe, mert ez visszaüthet.

– Miért választották le Batsányi Jánost a többiek perétől?

– A szakirodalomnak erre többféle válasza van. Sokan hajlanak arra: azért, mert ezt követően Batsányi besúgó lett.

– Valóban?

– Nem tudni. Nincs rá bizonyíték. De ha az ember elolvassa Batsányi vallomását, akkor kiderül: ő volt az egyetlen, aki tudta, hogy Martinovics ügynök. És a költő még azt is felvetette, hogy ő azért nem vállalt semmilyen szerepet ebben az egész ügyben, mert föltelezte: ez egy bécsi ügynök provokációja. Ennyire okos volt. Persze akkor már túl volt egy meghurcoltatáson, állásvesztésen és a *Magyar Museum* betiltásán.

– Az ön számára mi volt kutatómunkája legizgalmasabb része?

– Az egyik a bécsi mozgalom feltérképezése, amely az egész ügy lényegéhez tartozik, a kiindulópont; a másik a korabeli sajtó szerepe. Amíg lehetett, az újságok azt a változtatási igényt, azokat az egyáltalában nem jakobinus eszméket hirdették, amelyekért Hajnóczyt letartóztatták, majd kivégezték. Megismétlem: az újságokban a történelem folyamatos forradalomkultuszával szemben egy borzalmas forradalomkép rajzolódott ki, és hogy ez mennyire volt fontos, visszatükröződött Hajnóczy, Szentmarjay, Kazinczy és a többiek vallomásaiban, akik egyértelműen mondták: csak nem tételezik föl, hogy mi ezt a borzalmat akartuk hazánkra hozni? Ez azért is nagyon jelentős szempont – és ez is érdekes –, mert némi magyarázatot ad arra, miért hoztak a magyar bíróság nagy többségükben érdemes és tisztességes tagjai világméretben is párfját ritkítóan szigorú ítéletet. A forradalom rémétől viszsziadva tizennyolc halálos ítéletet!

– Ön milyen nézőpontból vizsgálta az eseményeket?

– A leggyakrabban használt és a közvéleménybe legmélyebben beivódott történelmi közhelyek megkérdőjelezése vezetett.

– Hol temették el a per áldozatait?

– Benda Kálmán kinyomozta. Ott, ahol a Kútvölgyi úti kórházhoz vezet felfelé az út.

– Az exhumálásra mikor került sor?

– Az ötvenes években találták meg a sírt, és akkor kerültek a hamvak a Fiumei Úti Nemzeti Sírkertbe. Jellemző, hogy kit nem hívtak meg az újratemetésre: Benda Kálmánt, aki kinyomozta a titkos temetés helyét, és előkészítette az eseményt.

• KŐ ANDRÁS

Paránytól a végtelenig

Weöres Sándor nyolc,
kötetből kimaradt verse

Weöres Sándor a pápai, majd a csöngői evangélikus iskola tanulója volt, 1924-től pedig az 1912-ben alapított Faludi Ferenc Reálgimnáziumba járt. Felekezetének hitét verseiben őrizte meg és hol tudatosan, hol a tudatalattiból áradó témákban, jelképekben mutatta fel. A vallás az ő számára sokkal tágabb horizontú terület volt, mint amekkorának általánosságban tartjuk. Például az 1964-ben megjelent, botrányt kavart Antik eclogát Weöres nem erotikus költeménynek tartotta, hanem vallásos versnek. „Egy szüzesség elvesztésének a története és a szüzesség elvesztésének története: beavatás a létezésbe. [...] Jelenetekből történet, történetből élet, erotikából a létezés titkait érzékelő mitológia” – fogalmaz Kabdebó Lóránt.

Weöres a más felekezetben élő apáca személyében is saját istenképét veszi észre: „Vonaton utaztam, harmadosztályon. Felszállt egy apáca, rengeteg csomaggal: holmit vitt egy új gyermekmenhely berendezésére. Szemre nem volt rajta semmi figyelemre méltó, de lényre tündökölt: őt már nem érintette a föl-

di élet, ami nem gátolta abban, hogy jobban tevékenykedjék, mint akik az élettől százfélét akarnak. Megszólítottam: Megvan-e minden csomagja? Elgondolkozott és számolni kezdett: »Egy, kettő, három... nyolc, kilenc«, aztán saját magára mutatott: »tíz«. Őneki már csak poggyász volt a saját teste is. Ez az együgyű, tehetetlen, szórakozott kis szolgáló nagyobb hatalom, mint a föld minden fegyvere együttvéve.»

(*Találkozás egy teljes-emberrel – A teljesség felé* című kötetben, 1945)

Éppen nyolcvan évvel ezelőtt, 1936-ban kapta meg Weöres Sándor a Baumgarten-díjat, huszonhárom évesen, *A kő és az ember* című verseskötetének megjelenése után. (Ugyanebben az évben József Attila is szánított a Baumgarten-évdíjra, de csak a kisebb összegű jutalmat kapta meg.)

A szovjet megszállás után hosszú évekig nem jelenhetett meg saját kötete, műfordításokból élt. Fáradhatatlan zsenije azonban örökké teremtette a verseket; ezek közül számos nem került be egyik kötetébe sem. Így az alább olvasható nyolc költemény sem, amely csak napi-, hetilapban, folyóiratban jelent meg, majd a költő születésének századik évfordulóján a *Nap-út* folyóirat hasábjain újra.

A dongó

*Az alkony-úr borongó
húsából jött a dongó,*

*zúg-búg a vad csapongó
a kék árnyban le-fel.*

*Gyors röpte tánca-lengő,
kék szárnya csöppnyi kendő
s mint minden, mi veszendő,
halld, ő is énekel.*

*Zenéje nő dagadva,
szellőt sodor hajadba,
és aztán elakadva,
puhán pihenni tér.*

*A szobádban, az árnyban,
sok halovány virágban
számára száz kis ág van,
mind illatos, fehér.*

(Képes Újság, 1978)

E versében a határtalant és a parányok világát köti össze már az első sorokban: a dongó, amely az „alkony-ürből” érkezik a versbe, a végtelenből bontakozik ki, hogy kicsinységével is főszereplőjévé váljon figyelmünknek. A rovar táncát rajzolja szemünk elé, és felhívja figyelmünket: az apró jószág énekel! Új minőséget teremt az olvasói képzelet számára, a szárnyas élőlény mintha önmaga szimbólumává válna, a tündérek tánca, éneke is ott rajzik e jelenetben. Ráadásul a dongó zenéje „nő dagadva”, betölti a teret, a képzetek hullámzásának lehetünk tanúi: a végtelenből érkezett parány, amelynek zenéje ismét határtalanná nő, hogy azután puhán pihenni térjen, elhallgasson. Ekkor már a szemlélődő olvasó, a vers megszólítottja is szereplővé válik: a dongó zenéje szellőt sodor hájába, majd szobájában is helyet találhat a szárnyas muzsikus. Mindeközben rádöbbenünk, hogy emberi szemmel a poszméh világa mily különös, számára a virágok megannyi ágyként szolgálhatnak. Weöres e versében a téma szinte észrevehetetlenül jelentéktelen, mégis képes egyetlen sorral a világűrre tágitani, nem csupán a szem, de a fül számára is. A finom, érzékeny képek mögött sejtelmesen, baljóslatúan feltűnik a metafizikai létezés végtelensége, az elmúlás szelidsége is.

Lány mondja

*Vallat, nézése majd befal.
„Már feküdtél-e férfival?”
Porcelán-fényű kamasz-arca
sápad, pirúl e gondolatra.*

*Mondjam, hogy nem? Ha kérdezi,
úgyis a visszáját hiszi.
Mondjam: igen? Két-hegyű penge
szúrna szívébe és szívembe.*

*Láz-forró arcán tüzesen
piros a szája, sötét a szem,
karja átfon, remegve kérdi:
„Mondd, megrontott-e már férfit?”*

*Felelném: Zöldfülű bolond,
a nő ront, nem a férfi ront,
a férfi csak vendég az ágyon,
vendégelem, ha majd kívánom!*

*Vagy felelném: Buta gyerek,
szeretlek, mindent megteszek,
és ha szeretnél, tenni mernél,
vallatás nélkül megismernél.*

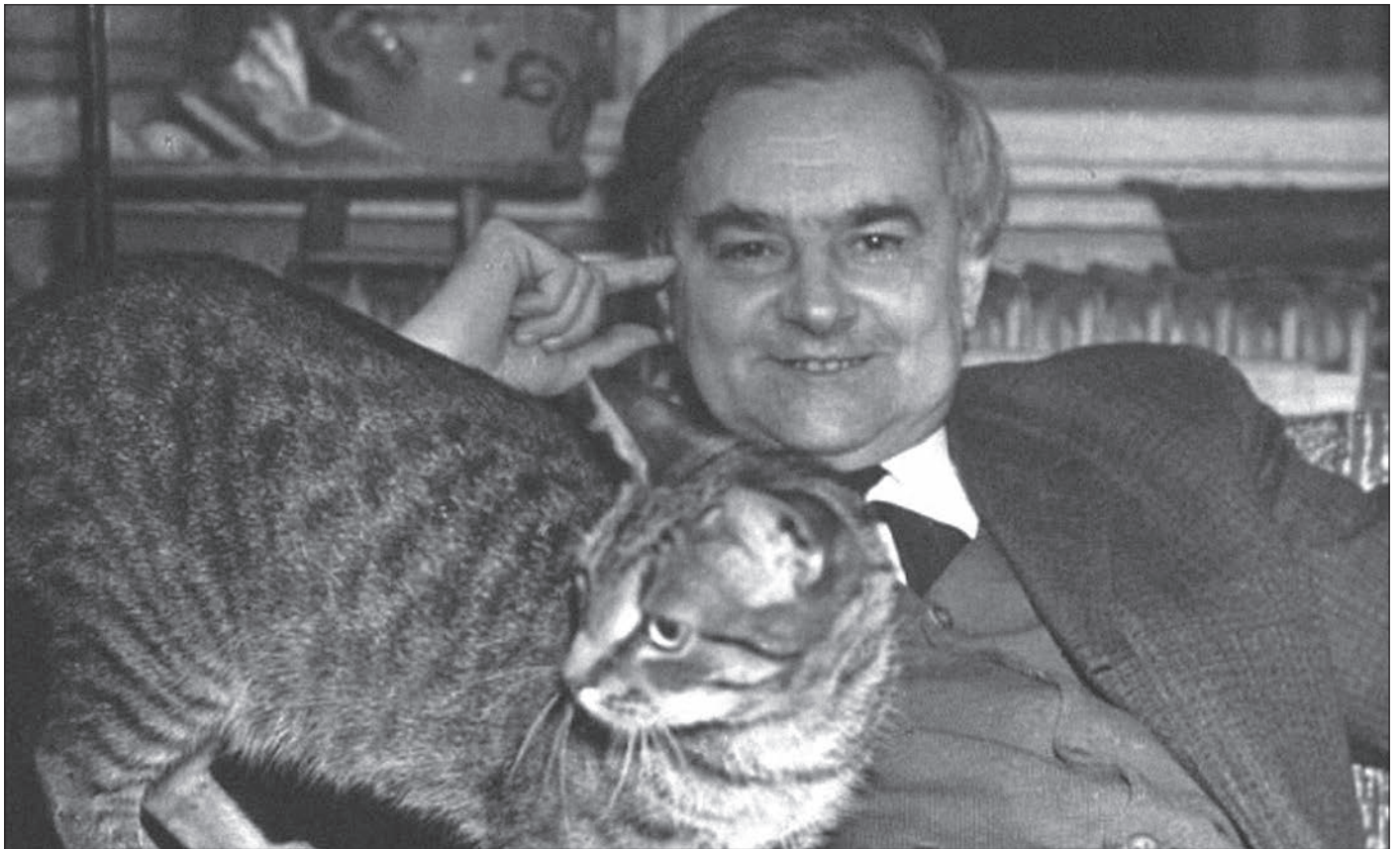
*Bármit felelnék, mindegy az,
lehet igaz, csalás, vigasz;
lám, istenasszony a nő titka,
hatalmasabb mint ő: nincs nyitja.*

*Felelek: „Vallatás helyett
magad baján járjon eszed.”*

*Kezem röppen csapzott hajába
s a szív nem-oldható homálya.*

(Képes Újság, 1977)

Weöres Sándor lírájában a szexualitás megjelenítése gyakran a játékoság és a morálitás, az erkölcsi parancsok közötti feszültség érzékeltetésével történik. Ebben a versében a féltékenység játszmáját láthatjuk a férfi kérdéseiben, a nő szemszögéből. A női szerepben megjelenő lírai elbeszélő a *Psyché* felvilágosodott költőnőjét juttatja eszünkbe, mintha a különleges műből kimaradt részletet olvasnánk (a *Psyché* 1972-ben, öt évvel korábban jelent meg). Az itt bemutatott, *Lány mondja* című versben nem derül ki, vajon a nő volt-e férfival korábban, vagy sem, mivel ez a részlet nem is fontos. Csupán a válaszadáson töpreng: melyik utat válassza, miközben a férfit mindkettővel megsebesíti. A nő itt felnőttebb, erősebb a szerelemtől dúlt férfinál, tisztában van azzal, hogy nem a nőt rontják meg, hanem fordítva. Majd néhány sor alatt istenasszonnyá növeszti a lányban rejtőző titkot a költő, nőiségében felmagasodik a szereplő. A zárásban nem hoz megoldást, a férfi kívül marad a nő lelkén és annak titkán, a „szív nem-oldható homálya” fedi el előle mindezt. ►

Weöres jellemzően a keresztény-morális világot is képes a hétköznapi helyzettől eltávolítva határtalanná növelni, az isten-asszony, vagyis a nő titka a mitológiai istenek megszemélyesített világához hasonlóan önálló életre kel.

Mikor még ifjú voltam

*Mikor még ifjú voltam,
tíz égi háború volt
és mindnyájának mérge
a föld mélyébe hatolt.*

*A mennydörgést sose hittük
közelinek ennyire,
se villámlást, hogy elárad
apáink erdeire.*

*Nagyobbnak véltük a tornyot
és benn a harangokat:
zúgásuk rendeletére
az orkán megszakad.*

*Nyájak, csordák menekültek,
fogózkodott a gyerek,
és a csillagok estek az égből,
akár káposztafejek.*

*Magasság, mélység bőgött,
csak édesanyánk kacagott:
késsel, mint tigriskölyköt,
nyúzott egy csillagot,*

*forralta, főzte fazékban,
rágós volt, nem puhult,
s mire szólunk volna hozzá,
már égig fölmagasult,*

*helyén romvárosok állnak
– Harappa, Karkemish –
Te is ott sűnytál, ne tagadd el,
ott láttalak én magam is!
(Dunántúli Napló, 1977. szeptember 11.)*

Ebben a versben Weöres mitologizál, saját ifjúságának mitikus kereteit teremti meg. A tíz égiháború, a természet fölborult rendje a meghatározó bevezető esemény, amely megmérgezi a földet. Ezek a szörnyű viharok túl közeli, és a templomtorony s benne a harang is kicsi hozzá, hogy elűzze a pusztító erőt. A háború borzalmait érezzük felsejleni e képek mögött, amikor a hit ereje sem tudott megbirkózni a végtelen erőszakkal és rombolással. A világ rendje felborul, nyájak, csordák menekülnek, a gyermek kapaszkodik szeretteibe, a csillagok lehullanak az égből. Ám miközben bőg a magasság és a mélység, egyedül az édesanya kacag, aki maga is mitológiai alakká magasztosul: csillagot nyúz, mint tigriskölyköt. A vers iróniával tekint a felborult világra, nem a tragikum félelmével, hanem az örök erőbe vetett hittel játszik a költői képekkel, hogy a végén megérkezzen a valós mitológiához, Harappa és Karkemish ókori városokhoz.

Boszorkány-dal

*Pittyen a fészek, zörren az ág,
szólal, szólal, szólal már.*

*Pittyen a fészek, zörren az ág,
ébred a hegyeken a hajnali láng.*

*Jegenyefa-jegenyefa-jegenyefa-lánc:
sima út szélén kettős ránc.*

*Denevér, bak-egér, északi szél,
kondul az óra, megszőktél –*

*Három mérföld és egy fél
hosszú hajamba mért téptél?*

*Fülemüle, fülemüle, gyönyörű madár,
hallgat, hallgat, hallgat már.*

(Látóhatár, 1967)

Nyolc Weöres-versben is annyi színt, annyi változatosságot köszönhetünk, ahány művet olvasunk. A *Boszorkány-dal* a hangzó játék tipikus példája, a fülnék szánt, mondókaként is skandalizáló költemény típusa. A ráolvasásokhoz hasonló szöveg kihagyásos, töredékes, nem egységes történet; az események csak sejtethők. A hajnal pillanatában megvalósuló mágia, a boszorkányosság néhány kelléke jelenik meg, valaki elszökik (a boszorkány vagy áldozata? – nem kapunk választ), végül a füle-

müle háromszori – ismét a mágikus szám – elhallgatásával tudatosul, hogy felkelt a nap, de a dalos madár elhallgatása veszteség elszívését is sejteti.

Katlan a hold

*Nálunk csakúgy, mint egybeütt,
katlan a hold, mint mindenütt.*

*Sokszáz év múltán is szokatlan,
szakadatlan, de nyughatatlan.*

*Nem bír, hogy változó a kor,
beletörödni semmikor.*

(Magyar Nemzet, 1986. április 12.)

Ebben a versben csupán néhány sorral is képes az idő határtalanságára és a változás hatalmára utalni a költő. A hold, e misztikus égitest mindenhol látható, és mindenhol egyforma katlanként őrzi titkát. A szemlélő számára máig szokatlan jelenléte az éjszakai égen, de állandó is, hiszen egyfolytában látható, ám mindig változó; fogy és újra megtelik. A hold végül személyé válik, aki nem bír beletörödni a változó korba. Az örökös változásnak kitett égitest a mindenhol levésből az örök-kévalóság jelképévé válik.

Kirgiz dallamokra

1.

*Vágtat a réten az ifjú csikó,
futni kötetlenül, az csak a jó,
hogya fordulsz, forog a messzeség,
körben szabad látóhatár, fönn a magas ég.*

*Hámba betörnek, ifjú csikó,
rajtad a szíj meg a lótakaró,
ó jaj, majd ha szügyedről leveted,
fakó gebe már a neved, ólban a helyed.*

2.

*Szép virágszál hajlong, táncol a szélben,
a tavasz kibontja, tikkasztja nyár,
az ősz elhervasztja, kóró a télben,
s megint kivirul, ha kél a sugár.
Szeress kikeletkor, esti homályban,
mert válni kell majd, mikor éjfélre jár.*

*Ó, mennyi kínja van a szerelemnek,
mégis örömet dalol a madár,
ó, mennyi vágya van a szerelemnek,
mégis nyugalmat dalol a madár.
Szeress kikeletkor, esti homályban,
mert válni kell majd, mikor éjfélre jár.*

(Csongrád Megyei Hírlap,
1977. március 20.)

Mivel a kommunista hatalomátvétel után Weöresnek nem volt lehetősége a verseit megjelentetni, ezért évtizedekig műfordításból volt kénytelen élni. Amellett, hogy rendkívüli gyakorlatra tett szert más népek, idegen költők gondolatainak átültetésében, Weöres a már pályája elején alkalmazott szerepjátékok, helyzetgyakorlatok révén könnyedén tudott behelyezkedni különféle lírai történetekbe, jelenetekbe is. A *Kirgiz dallamokra* című alkotás két része hasonló utat jár be: az élet öröme, a vitalitás ünneplése az idő múlásával szomorúságba vált. Az ifjú csikó fakó gebévé sorvad, a szerelmesek válni kényszerülnek, amikor eljön az éjfél. A versből árad a táj, a tágas vidék frissessége, a széles horizont szabadsága.

Múlt század

*Rózsának rózsául
emlékül.*

(Magyar Nemzet, 1987. június 20.)

Igazi emlékkönyvbe írt vers ez a rövideke alkotás, a mester műveinek egyik kései darabja. A vers címe pontosítja a helyzetet, és mutat rá arra, hogy helyzetjátékról van szó: a biedermeier korszakban szokásos, hölgynek szánt bókolás három szóban.

A vándor üdvözte

*Tiszaparti város, Szeged,
párás tavaszodó eged
négy égtáj szelével fogad,
mint hajdani négyesfogat.*

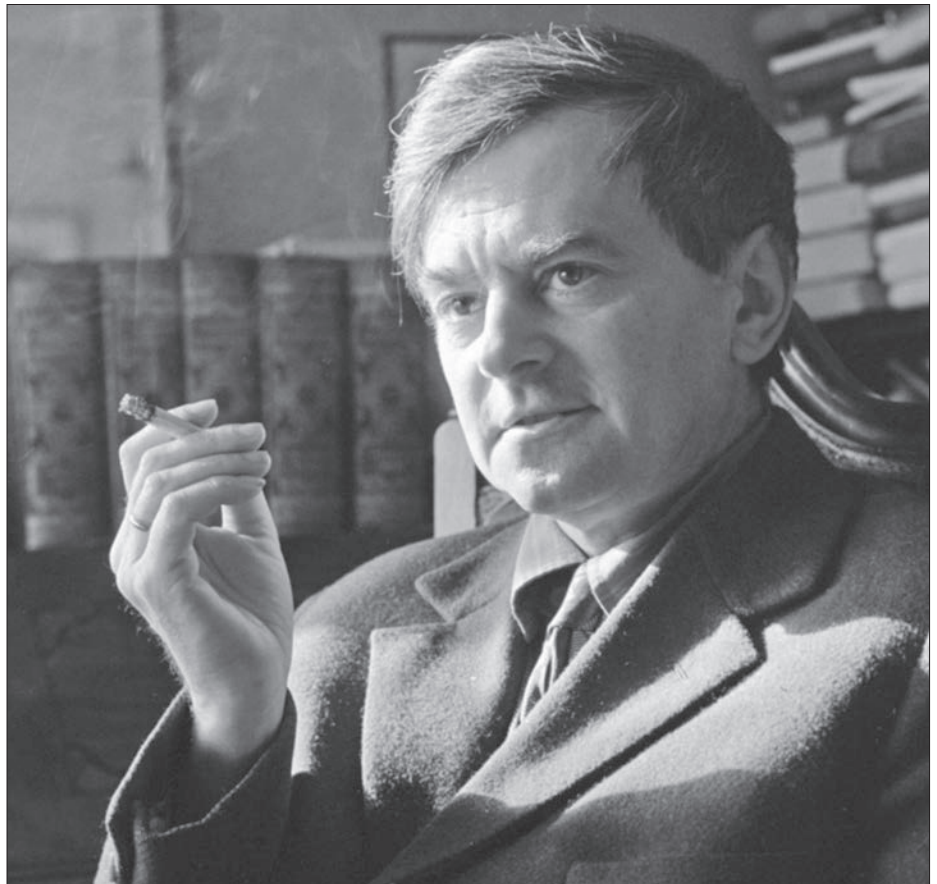
*Ó, én vándor átutazó,
vajjon mit kívánjak neked?
életre, jókedvre való
ifjuságod láttam, Szeged,*

*örizd, míg az idei hó
elolvad a róna felett.*

(Szegeden, 1969. március végén)

A hazai tájat az élet és jókedv hangoztatásával dicséri; a párásan tavaszodó ég most nem rejt sötét árnyakat, nem látunk borúsodó horizontot. Ezt az életörömet őrizzé a város – kéri a költő –, amíg a hó el nem olvad, és a tavasz meg nem érkezik teljes pompájában. E verseket olvasva Kabdebó Lóránt meglátását érezzük érvényesnek: „Weöres a jelen embere számára a metafizikus élményeket teszi érvényessé. [...] Arra ébreszt rá, hogy minden emberi mozdulat a rítus része, másrészt ezáltal minden egyes ember minden egyes mozdulata metafizikus meghatározottságú. Önmagunk méltóságáért harcolunk, ha tetteink rangját önmagunkkal elismertetjük.”

● URBÁN PÉTER

Énekköltő reformátorok

A korai korálanyag valamennyi darabja fontos értéket képvisel

A reformáció törekvései nyomán a 16. században új irodalmi és zenei műfaj született, a német korál, amelyből az évszázadok folyamán csodálatos, gazdag énekrepertoár bontakozott ki. Régóta foglalkoztatott engem a műfaj születésének korszaka, hiszen régi magyar énekeink mellett ez a korai énekanyag, a Luther Mártonhoz és követőihöz köthető korálok evangélikus énekkincsünk legbecsesebb részei. Luther énekköltői tevékenységéről viszonylag sokat tudunk, arról azonban már kevesebbet, hogy rajta kívül kik írtak még énekeket, ezek az énekköltők milyen kapcsolatban álltak a reformátorral, hol és hogyan tevékenykedtek és szolgáltak. A formálódó dolgozat így végül ezt a címet kapta: Lutherkortársak énekei az 1982-es Evangélikus énekeskönyvben.

Hogy Luther milyenek képzelte el a gyülekezeti éneklést, arról jó összefoglalást ad munkatársához, a humanista és teológus Georg Spalatinhoz 1524-ben írott levele, amelyben anyanyelvű, istentiszteleti használatra alkalmas, a gyülekezetet megszólító énekek írására buzdít. Sorai eleinte nem találtak olyan visszhangra, mint amelyet Luther remélt, a látszólagos hallgatás ellenére azonban már a levél keletkezésével egy időben, sőt azt megelőzően is íródtak lutheránus szemléletű énekek. Érdemes sorra venni – a teljesség igénye nélkül – a legjelentősebb Luther-kortársakat, akiknek gyülekezeti énekeink ma is élő, értékes, régi rétegét köszönhetjük.

Luther közvetlen wittenbergi munkatársa és barátja, Paul Speratus (1484–1551) nevéhez három énekszöveg megírása fűződik, amelyek közül a hit által való megigazulásról szóló *Es ist das Heil uns kommen her* (Eljött hozzánk az üdvösség, EÉ 320) kezdetű a legismertebb. A reformációval rokonszenvező lelkészt egy Bécsben tartott prédikációjáért a katolikus egyház kiátkozta, később bebörtönözte, és eretnekként máglyahalálra ítélte. Sokáig élt az a legenda, hogy fogsága idején

írta meg a reformáció eszméit dogmatikusan összefoglaló énekét, s hogy azt mind tartalmi, mind formai szempontból a *Nun freut euch, lieben Christen g'mein* (Jer, örvendjünk, keresztyének, EÉ 318) című Luther-ének ihlette. Valószínűbb azonban, hogy a szöveg Speratus szabadulása után, wittenbergi időszakában keletkezett. Ekkorra tehetjük egyébként Lutherrel való személyes ismeretségének és szoros munkakapcsolatának kezdetét is.

A két korált nemcsak a formai hasonlóság kapcsolja össze – mindkettő az úgynevezett Luther-strófában íródott –, de az egymást tartalmilag kiegészítő teológiai mondanivaló is, amely a reformáció két emblemikus énekévé emelte Luther és Speratus költeményét. Összetartozásukat az is erősíti, hogy az első német nyelvű evangélikus énekeskönyv, a nürnbergi *Achtliederbuch* élen közvetlenül egymás mellett szerepeltek.

A wittenbergi egyetemen végzett teológusok szerte Európába terjesztették a reformáció tanait, sokan közülük éneket is költöttek. Közéjük tartozott többek között Johann Agricola (1492 v. 1494–1566) is. *Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ* (Úr Jézus, hozzád kiáltok, EÉ 75) kezdetű éneke az élet nehézségei közepette Isten kegyel-

Allein Gott in der Höh sei Ehr
(A menny Urának tisztelet)
Johann Spangenberg énekeskönyve
(Magdeburg, 1545)

mi ajándékaiért kiáltó hívő könyörgése. A szintén eislebeni születésű Agricola mély tisztelettel és csodálattal viseltette Luther iránt, 1515-ben tanítványa lett a wittenbergi egyetemen, és hamarosan szoros baráti kapcsolat alakult ki közöttük. Tanulmányainak végeztével Agricola az egyetem tanára lett, később tekintélyes lelkészi posztokat töltött be. Az 1527-ben fellángolt antinomista vitában a törvény erejét megkérdőjelezők oldalára állt, emiatt azonban összeütközésbe került Lutherrel. Az egykor szoros baráti kötelék ezt a teológiai nézetkülönbséget nem bírta el, s a kapcsolat megszakadt közöttük.

Wittenbergen kívül más szellemi műhelyekről is tudunk, ahol termékeny ének-

költői munka egészítette ki a reformátori tevékenységet. Ilyen volt Albrecht porosz herceg (1490–1568) königsbergi (ma Kalinyingrád, Oroszország) udvara is, ahol Paul Speratus mellett Johann Gramann (1487–1541) és Nikolaus Decius (1485 körül – 1546 körül) is megfordult, és ahol élénk reformációs hitélet és egyházzenei tevékenység folyt.

A szintén Wittenbergben végzett Decius egyike a lelkészi, kántori és tanári hivatást egyszerre gyakorló reformátoroknak. Már az 1520-as évek elején teljesen átadta magát a reformáció eszméinek. Ekkoriban írta meg az istentisztelet *Gloria*, *Sanctus* és *Agnus Dei* tételének helyére szánt énekeit is, amelyeket – mivel azok körülbelül fél évvel Luther első korálját megelőzően keletkeztek – a reformáció legrégebbi énekeinek is neveznek. Az *Allein Gott in der Höh sei Ehr* (A menny Urának tisztelet, EÉ 43) *Gloria*-ének és az *O Lamm Gottes, unschuldig* (Krisztus, ártatlan Bárány, EÉ 188) *Agnus Dei*-ének ma is része énekverses liturgiánknak. Mivel Decius 1534-től szimpatizálni kezdett a reformáció genfi ágával, Luther teljesen elhatárolódott tőle. Sajnálatos, hogy emiatt a wittenbergi reformátor aztán nem is vette fel istentiszteleti rendjébe Decius szép és teológiailag egyébként helytálló énekeit.

Johann Gramann 1519-ben került kapcsolatba a reformáció tanaival, amikor Luther és Johann Eck vitáján – még a katolikus teológus titkáraként – részt vett. A reformátor akkor olyan mély benyomást tett rá, hogy Eck elpártolt korábbi munkaadójától, és a wittenbergi egyetemre indult, hogy megismerje a lutheri tanítást. Gramannt ma Kelet-Poroszország egyik legjelentősebb reformátoraként tartjuk számon, aki Speratus utódjaként 1525-ben került a königsbergi udvari prédikátori posztra. Munkásságukért mindketten elnyerték Luthertől a megtisztelő Prussorum Evangelistae (Poroszország evangélistája) címet. A porosz herceg ösztönzésére írt *Nun lob, mein Seel, den Herren* (Én lelkem, áldva áldjad, EÉ 45) kezdetű szövegéhez Hans Kugelmann udvari kántor komponálta a dallamot. A 103. zsoltárt feldolgozó éneket a legkorábbi lutheránus zsoltárparafrazisok között tartjuk számon.

Maga az uralkodó, a lutheránus tanítás terjesztése iránt elkötelezett Albrecht porosz herceg is írt éneket: a *Was mein Gott will, das g'scheh allzeit* (Mit Isten akar énvelem, EÉ 332) kezdetű közkedvelt ko-

Das Agnus Dei.
Deutsch.

Lamm Gottes unschuldig /
All zeit ge fun den dündig /

am Stam des creutzes geschlachter / All
wiewol du wurst verach tet /
e lünd

O Lamm Gottes, unschuldig (Krisztus, ártatlan Bárány)
Johann Spangenberg énekeskönyve (Magdeburg, 1545)

rál fűződik a nevéhez. A szöveg egyetlen alapgondolat, a halálra készülő hívő Isten akaratában való feltétlen megnyugvása köré épül. Keletkezésének tragikus apropója a herceg feleségének 1547-ben bekövetkezett halála volt.

Termékeny énekköltői tevékenység összpontosult a cseh Érchegeységben fekvő virágzó bányaváros, Sankt Joachimsthal (ma Jáchymov, Csehország) latin iskolájában is, amelynek neves tanáregyénisége, Nikolaus Herman (1500 körül – 1561) a wittenbergi reformáció eszméinek buzgó terjesztője volt. Lutherrel személyes kapcsolatot ápolt, ismerte és alkalmazta a reformátor oktatási programját.

Gyümölcsöző munkakapcsolat alakult ki az iskola rektoraként és a gyülekezet lelképásztoraiként tevékenykedő, a lutheránus tanítás mellett elkötelezett Johann Mathesius és Herman között: a lelkész prédikációi rendszeresen inspirálták énekköltésre Hermant. 1560-ra egy egész énekeskönyvnyi anyaga gyűlt már össze, amelyet *Die Sonntags-Evangelia* (Vasárnapi evangéliumok) címmel rendezett sajtó alá. Ahol a cím is mutatja, az énekek az egyházi év vasárnapjainak evangéliumait dolgozták fel, s így tulajdonképpen pedagógiai célt is szolgáltak: a perikóparend ismerete ugyanis része volt az iskolai tananyagának, a dal-

lammal való összekapcsolódás pedig lehetővé tette az ismeret gyorsabb befogadását. Bár Herman nem templomi, hanem kifejezetten iskolai és otthoni használatra szánta az énekeit, népszerűségüknek és az egyházi évhez való szoros kapcsolódásuknak köszönhetően több tétel is bekerült a gyülekezeti énekeskönyvekbe. Így például a karácsonyi *Lobt Gott, ihr Christen alle gleich* (Jöjj, Isten népe, áldjuk őt, EÉ 156), valamint a húsvét napjára rendelt *Erschienen ist der herrliche Tag* (Felvirradt áldott, szép napunk, EÉ 217). Hogy Herman jól értett a gyerekek nyelvén, arról népies egyszerűségű kifejezőmódja is tanúskodik. A megtestesülés és a feltámadás csodáját képszerűen vitte közelebb a gyerekekhez, és még a legmélyebb teológiai gondolatokat is tömör egyszerűséggel tudta megfogalmazni.

A reformáció keleti pólusaként is emlegetett cseh testvérgyülekezet története egészen Husz János 1415-ben elszenvedett mártírhaláláig vezethető vissza, bár a mozgalom szervezeti kiépülése és elterjedése csak későbbre, a 15. század második felére tehető. A testvérgyülekezet német nyelvű ágának lelkésze, a tevékeny és az egyházzene iránt elkötelezett Michael Weiße (1488 körül – 1534) az 1531-es felszentelése után azonnal énekeskönyvszerkesztésbe kezdett. ►

Még ugyanebben az évben ki is nyomtatta gyűjteményét, amelynek kettős jelentősége van a testvérgyülekezet életében: ez a cseh testvérek első német nyelvű s egyben az első kottás énekeskönyve. Az óriási szerkesztői és fordítói munka során Weiße egyetlen szempontot tartott szem előtt: a testvérgyülekezet hagyományainak megőrzését. Ugyanis a gyűjtemény zömmel a gyülekezetben használatos cseh és latin nyelvű tételek német fordításait tartalmazta, s csak kisebb részben közölt új szerzésű énekeket.

Weiße nevéhez olyan kedvelt darabok fűződnek, mint az adventi himnuszt feldolgozó *Lob sei dem allmächtigen Gott* (Áldott az élet Istene, EÉ 135), a *Nun lasst uns den Leib begraben* (Jer, temessük el a testet, EÉ 498) című, latinból fordított halottas vagy a saját szerzésű *Gelobt sei Gott im höchsten Thron* (Dicsőség néked, Istenünk, EÉ 216).

A disszertációírással eltöltött évek alatt folyvást Luther kortársainak hitvalló erejű, ma is aktuális szövegei és időtálló, szép dallamai jártak a fejemben – megunni

mégsem tudtam őket. Bár a Luther-korálok irodalmi színvonalát nem érik el, erőteljes, lényegre törő fogalmazásmódjuk, a Szentíráshoz és a liturgiához való hűségük arról tanúskodik, hogy kortársai pontosan követték a reformátor által kijelölt utat. E korai korálanyag valamennyi darabja fontos értéket képvisel az evangélikus énekkincsen belül: megőrzésük, ápolásuk a lutheránus gyülekezeti éneklés gazdagodását segíti elő.

● FEKETE ANIKÓ

Van kinek átadni a stafétabotot

Az evangélikus értelmiségiek, diplomások mindig egyházunk méreténél nagyobb arányban erősítették hazánk szellemi életét. Így van ez az egyházzene területén is. Nagy örömünkre most új egyházzenei mesterdoktor (DLA) köszönhetünk: Fekete Anikót (*képünkön*), a zuglói evangélikus gyülekezet kántorát és kórusvezetőjét, aki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzene szakán 2009 óta óraadóként liturgikus orgonajátékot tanít.

E sorok írója sok szálon kötődik Fekete Anikóhoz, ez az oka a portré személyesebb hangjának.

Az első szál: Fót. 1993-ban ismertem meg Anikót, amikor ő – várpalotai kislányként – betoppant az Evangélikus Kántorképző Intézetbe. Attól kezdve rendszeres résztvevője volt a vezetésem alatt álló tanfolyamoknak; tizenhat éves korától oktatói feladatokat is ellátott. Kántori oklevelét 1999-ben szerezte meg.

A veszprémi középiskolai évek végeztével a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tanult: 2004-ben énekes zenetanár, karvezetés, 2006-ban pedig egyházzene szakon szerzett diplomát. A Zeneakadémia elvégzése után Németországban, a herfordi egyházzenei főiskolán (Hochschule für Kirchenmusik, Herford) bővítette ismereteit, és három év múltán B-kántori záróvizsgát tett. Diplomadolgozatában a 16. századi korálanyag egyik termékeny szerzőjének, Michael Weißének az énekeskönyvét (1531) dolgozta fel.

A második szál: a *Cantate* rovat. Tíz éve kezdtem el szerkeszteni az *Evangélikus Élet* hetilap egyházzenei rovatát. Anikó kezdettől fogva a legmegbízhatóbb munkatársaim közé tartozott, számos himnológiai tárgyú cikket írt a különböző sorozatokba.

A szakmai fejlődés következő szintje a Zeneakadémia doktori iskolájának egyházzenei programja volt. Fekete Anikó Németországból való hazatérése után, 2009-ben kezdte meg itt a tanulmányait. Témavezetőjének, H. Hubert Gabriellának az iránymutatása mellett Luther Márton kortársainak énekeivel kezdett foglalkozni. Középiskolás éve óta rendszeresen énekel kórusokban. Az egyházzene szakos hallgatókból tizenkét éve alakult Stella énekegyüttes egyik alapító tagjaként és énekeseként közel száz hangversenyen, zenés áhítaton lépett fel itthon és Európa-szerte. Saját kórusát, a zuglói evangélikus ének-

kart évente körülbelül húsz alkalommal vezényli liturgikus szolgálatok keretében és koncerteken.

A harmadik szál: a doktori téma. Anikó disszertációja egyenes folytatása az én dolgozatomnak (*Luther-énekek a magyar evangélikus énekeskönyvekben*). Mindkét munka elsősorban forrásközlés: egymás mellé állítja a német és a magyar énekeskönyvek (ese-

tenként kéziratok és korálkönyvek) változatait. Ez nagy segítség lehet egy új énekeskönyv szerkesztésénél. Ebből az összefüggésből született a felkérés, hogy legyek a disszertáció egyik bírálója. A megtisztelő opponensi feladat az én szakmai életem újabb szintjét is jelenti.

Fekete Anikó mesterdoktori vizsgakonzertje ez év május 5-én, mennybemenetel ünnepén volt a zuglói evangélikus templomban. Az istentisztelet és a hozzá kapcsolódó hangverseny tételeit a disszertáció tárgykörébe tartozó korálok és 16–18. századi feldolgozásai alkották. Anikó Johann Gottfried Walther és Dietrich Buxtehude korálelőjátékait, valamint Buxtehude *C-dúr prelúdiumát* adta elő orgonán, emellett – a Stella énekegyüttes tagjaként és vezetőjeként – kamaraénekesi és karvezetői oldalról is bemutatkozott. Kántorként Anikó férje, Kémenczy Antal szolgált.

A disszertáció védésére május 18-án került sor Ferenczi Ilona és e sorok írója mint opponensek, Soós András, a doktori bizottság elnöke, valamint Kovács Andrea és Mohai Miklós bizottsági tagok előtt. Gratulálunk Fekete Anikónak, hogy most egyéves kislfia, Dani mellett is volt energiája befejezni a doktori eljárást!

Mit kívánjunk neki és mindannyiunknak? Fedezzük fel újra a „kántorság” igazi jelentőségét, és állás, megélhetés biztosításával becsüljük meg azokat az embereket, akik képesek zenei oldalról színvonalassá tenni istentiszteleteinket!

● ECSEDI ZSUZSA

Mézes-mustáros sült oldalas

Elkészítés

A húst megtisztítjuk, feldaraboljuk, majd szárazra töröljük. A pác hozzávalóit eldolgozzuk, és megforgatjuk benne az oldalasdarabokat. Ezután öt-hat órára (vagy akár egy éjszakára) hűtőben tároljuk. Sütés előtt sózzuk-borsozzuk, tepsibe helyezve előmelegített sütőbe tesszük. Körülbelül egy órán át alufóliával lefedve sütjük, majd az alufóliát levéve további harminc percig. Közben fordítgassuk a húsokat, illetve locsolgassuk az összegyűlt zsiradékkal. Krumlipürével, hasábburgonyával vagy parázskrumplival, savanyúsággal vagy salátával tálaljuk.

● M. T. ZS.

Hozzávalók

(4 személyre)

- 1 kg sertésoldalás
- 2 ek. méz
- 1,5 ek. mustár
- 4 gerezd fokhagyma
- 3 ek. napraforgóolaj
- őrölt fekete bors ízlés szerint
- só ízlés szerint
- 1 ek. sertészsír

Íz étvágyat!

Versenyfelhívás. „Aki énekel, az duplán imádkozik.” Tisztelt Énektanárok, Kántorok! A Roszík Mihály Evangélikus Általános Iskola idén is megrendezi hagyományos koráléneklési versenyét. Célunk, hogy a lutheri örökség nyomán hozzájáruljunk az evangélikusságnak mint éneklő egyháznak a megőrzéséhez, átadjuk gyermekeinknek egyházunk legszebb zenei hagyományát, a korálokat. Versenyünkkel lehetőséget teremtünk a legügyesebbeknek, hogy immár négy kategóriában mérhessék össze tudásukat. Bízunk benne, hogy kollégáink is fontosnak tartják annyira a templomi éneklést, hogy elhozzák diákjaikat e nemes versengésre. A versenyt négy kategóriában indítjuk. Minden kategóriában a kötelező énekek mellett az *Evangélikus énekeskönyvből* egy szabadon választott korállal is készüljön a versenyző. Az énekeket önállóan, két versszakkal, kíséret nélkül kell előadni.

A kategóriák a következők: 3–4. osztály, kötelező: 164. Csordapásztorok; 222. Krisztus, virágunk. 5–6. osztály, kötelező: 149. Ó, jöjj, ó, jöjj, Üdvöztető; 152. Kit sok boldog pásztor dicsért; 189. Királyi zászló jár elől. 7–8. osztály, kötelező: 133. Ó, jöjj, ó, jöjj, Immánuel; 158. Krisztus Urunknak; 191. Jézus, világ Megváltója; 216. Dicsőség néked, Istenünk! 9–12. osztály, kötelező: 137. Jer, tárjunk ajtót; 151. Hadd zengjen énekszó; 200. Ó, Krisztus-fő, sok sebbel; 218. Feltámadt Isten szent Fia; 239. Jöjj, égi szent láng.

Az értékelés szempontjai: a választott korál megtalálható-e a Magyarországi Evangélikus Egyház elfogadott énekei között (nem bibliaórai vagy ifjúsági ének); pontos éneklés, tiszta intonáció, strófák ismerete (legalább két versszak), jó szövegmondás, kifejező előadásmód, kulturált megjelenés, a versenyző zenei többlete.

A verseny időpontja: október 22., 10 óra. Regisztráció 9 órától. Helyszín: Roszík Mihály Evangélikus Általános Iskola, Albertirsa, Pesti út 110. Tel.: 06-53/370-448. Nevezési határidő: szeptember 30. Nevezési díj: 1000 Ft/fő (a helyszínen fizetendő). A jelentkezéseket levélben vagy e-mailben a marika.manyi@lutheran.hu címre kérjük. A nevezésen kérjük feltüntetni a versenyző nevét, címét, iskoláját vagy gyülekezetét, kategóriáját és felkészítő tanárának vagy kántorának a nevét. Igény esetén szállást és étkezést is tudunk biztosítani, viszont kérjük, ezt jelezzék előre. Felkészülésükre, munkájukra Isten áldását kérjük. Erős vár a mi Istenünk!

MÁNYI SÁNDORNÉ igazgató,
HEPP ÉVA énektanár

Parókusi alkalmassági vizsgálat. Az Északi Evangélikus Egyházkerület Püspöki Hivatala parókusi alkalmassági vizsgálatot hirdet az egyházkerület azon lelkészei számára, akik a Magyarországi Evangélikus Egyház 2005. évi III. törvényének 12., 13., 14. paragrafusában előírt feltételeknek megfelelnek. A szóbeli vizsga várhatóan november 22-én lesz. Jelentkezni elektronikus úton lehet szeptember 25-ig az északi püspöki hivatal e-mail-címén (eszaki.kerulet@lutheran.hu) az eszperesi igazolás csatolásával. A jelentkezők részletes tájékoztatást kapnak a vizsga menetéről, az írásbeli feladatokról és a szóbeli tételekről.

DR. FABINY TAMÁS,
az Északi Evangélikus Egyházkerület
püspöke

Fogadóórát minden hónap első hétfőjén tartom. Mindenkit szeretettel várok délután három órától öt óráig a Déli Egyházkerület székházában (1088 Budapest, Puskin u. 12.).

RADOSNÉ LENGYEL ANNA
országosfelügyelő-helyettes,
a Déli Egyházkerület felügyelője

Egyetemi tanévnyitó. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem szeptember 9-én, pénteken 14.30-kor tartja tanévnyitó istentiszteletét és ünnepi ülését a budapest-zuglói evangélikus templomban (Budapest XIV., Lőcsei út 32.). Az istentiszteleten Gáncs Péter elnök-püspök végzi az igehirdetés szolgálatát. Az ünnepi ülés rendje: megnyitás; rektori beszéd; az elsőévesek fogadalomtétele; mentori megbízólevelek átadása; hálaadás az új sportpályáért; bejelentések; Himnusz. Az offertórium a Dr. Sóllyom Jenő Alapítvány javát szolgálja. Ünnepünkre szeretettel meghívjuk.

DR. SZABÓ LAJOS rektor

Meghívó protestáns médiaműhelyre

Téma: nemzettudat a reformáció szellemiségében

Idén is aktív médiamunkásokat, továbbá a média belső, szakmai kérdései iránt érdeklődőket vár őszi tanácskozására a Protestáns Újságírók Szövetsége (Prúsz). Műhelyünk – a reformáció és nemzet tematikus év jegyében – a nemzettudat protestáns értelmezését, a hazához és a nacionalizmushoz való viszonyulás kérdéskörét vizsgálja, különös tekintettel a média, a mindenkori tömegkommunikáció szerepére. A „meglepetésvendégként” várt külső előadó(k) mellett a témát ezúttal igazi műhelymunkával, főként közös beszélgetések, viták során kívánjuk feldolgozni a jelenlévőkkel.

Nemzettudat az olimpián címmel riói élményeiről számol be Novotny Zoltán sportriporter, a Prúsz elnöke, történeti előadást tart Faggyas Sándor újságíró, a Prúsz alelnöke, *1956 gyerekszemmel* címmel pedig a Rát Mátyás-díjas Petróczi Éva költő-újságíró.

Helyszín: Megbékélés Háza, 5309 Berekfürdő, Berek tér 19.

Időpont: 2016. szeptember 16–18.

A részvételi díj (péntek vacsorától vasárnap ebédig): 15 000 Ft, Prúsz-tagoknak: 7500 Ft. Jelentkezni (a férőhelyek függvényében) szeptember 8-ig a prusz@lutheran.hu e-mail-címen vagy a 20/824-9657-es mobilszámon lehet.

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÓRBOTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levél cím: 2162 Órbottyán, Rákóczi u. 121.
Mobil: 30/948-9575, fax: 28/361-770.
E-mail: gombosmi@harangontes.hu.

A budavári evangélikus szabadegyetem

következő alkalmát szeptember 5-én, hétfőn 19 órai kezdettel tartjuk a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (1014 Bp., Táncsics Mihály u. 28.). Dr. Fabiny Tamás püspök áhítatát követően Tóth Ágnes történész (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet) tart előadást *A magyarországi németek kitelepítése és az evangélikus egyház törekvései nem magyar anyanyelvű hívei védelmében (1944–48)* címmel. A belépés ingyenes, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

KEDVENC LAPJAI

digitálisan

PÁR KATTINTÁSSAL
AZONNAL OLVASHATÓ,
ELŐFIZETHETŐ

KIADVÁNYÁT TÖBB
ESZKÖZÖN IS ELÉRHETI

NEM KELL TÁROLNI,
VIRTUÁLIS KÖNYVESPOLCÁN
BÁRMIKOR ELÉRI

NYOMTATOTT
ELŐFIZETÉST IS
MEGRENDELHET

AJÁNDÉKBA
IS VÁSÁROLHATÓ

Gólyatöcs

Feltűnően hosszú, piros lábairól, viszonylag hosszú, vékony csőréről könnyen felismerhető parti madár. Amikor repül, lábai messze túlnyúlnak a farktollakon. A hím fejtetője, tarkója, háta, válla és szárnyai feketék, a tojó ugyanitt csak barnásfekete. A fészkelőhely környékén zavarás esetén hallatott hangja sűrűn ismételt „klip”.

RAJZ: BUDAI TIBOR

Európában déli elterjedésű, Közép-Európában egyedül hazánkban van állandó állománya. Kedvelt fészkelőhelyei a szikes mocsarak, de újabban költ a szennyvízülepítő tavakon is. Elsősorban alföldi madár, de kis számban fészkel a Dunántúlon, például a Velencei-tó környékén is. Állománya a mindenkori időjárásnak megfelelően erősen változhat, száraz években jóval kevesebb költ, csapadékos években viszont erősen megemelkedhet a fészkelő párok száma. A különösen is nedves 2000-es esztendőben például csaknem ezer pár költött az országban.

Vonuló madár, a téli hónapokat Afrikában tölti. Áprilisban érkezik, szeptemberben (esetenként már augusztus végén) megindul dél felé. Egy-egy költőhelyen többnyire csak egy vagy néhány pár fészkel, nagy telepeket nem alkot. A párok közvetlenül a víz mellett, kis szigeteken, zsombékon építik fészkeiket, amelyekhez a növényi szálat, gyökérdarabkákat, algacsomókat a közelben gyűjtik össze. Kivételesen találtak már a gólyatöcsfészkekben birkatrágyát, kis köveket és tollakat is. A fészkek helyének megválasztásánál fontos szempont, hogy a környező növényzet legfeljebb harminc centiméter legyen, így a tojásain ülő madár figyelheti a környéket.

A párok májusban, néha csak június elején raknak tojásokat, amelyeken körülbelül félórás váltásokkal mindkét madár kotlik. Hosszú lábai miatt a gólyatöcs csak lassan, nehézkesen tud a tojásokra ereszkedni. A fiókák huszonöt-huszonhat nap alatt kelnek ki, fészekhagyók, szüleik vezetik őket. Apró rákokkal, férgekkel, rovarokkal, pókokkal táplálkoznak. Egy hónapos koruktól repülnek, ettől kezdve szerterajzanak. A gólyatöcs védett, természetvédelmi értéke kétszázötvenezer forint.

● SCHMIDT EGON

Kérdések

1. Hány tojást rak a gólyatöcs?
2. Vajon milyen súlyú egy gólyatöcs?
3. Volt egy másik neve, mi volt az?

A gólyatöcs nagyon szép, elegáns madár. Ha valahol sikerül megpillantanod, figyelj meg a viselkedését, és írd meg nekünk, mit láttál. Megpróbálhatod lefényképezni is. Nagyon örülnénk a szerkesztőségben a hosszú lábú madárról készült fényképnek. Címünk: Evangélikus Élet szerkesztősége, 1091 Budapest, Üllői út 25.; e-mail: evelet@lutheran.hu.

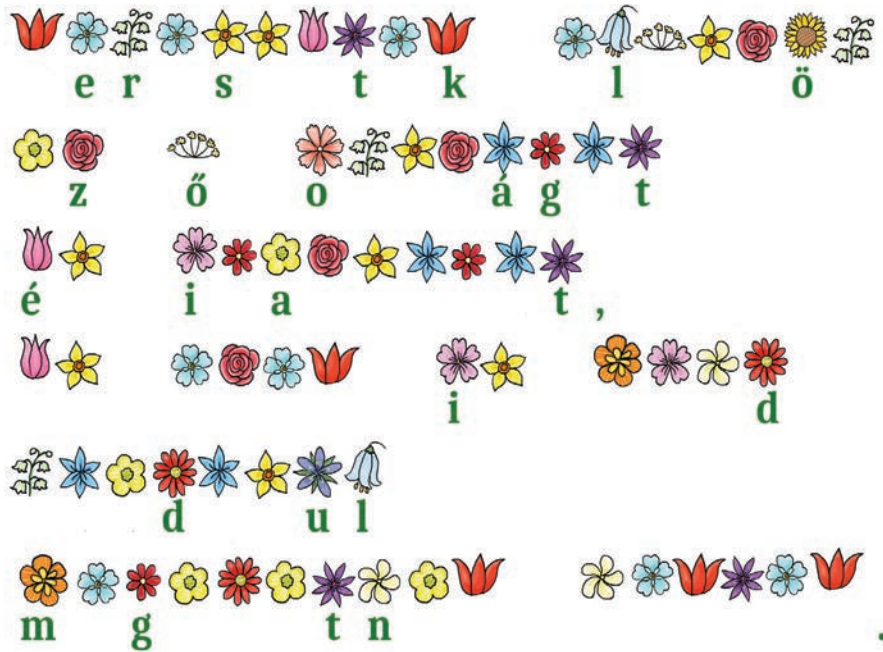
Megfejtések: 1. Négy 2. Kb. 160 gramm. 3. Széki gólya.

Töprengő

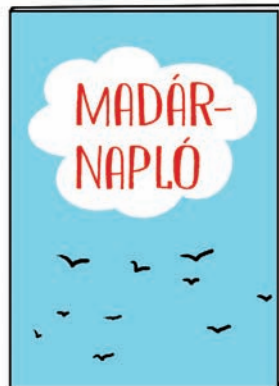
Jó nekem! Gyerekkorom fásasztó vicceinek egyike: „Miért jó a szárnak?” „Mert két füle van, mégse szatyor” – volt a válasz. „Hát az elefántnak?” „Mert négy lába van, mégse asztal.” „És a lónak?” „Nem is jó neki...” Ha elolvasod Máté evangéliumának 6. fejezetéből a 25–34. verset, megtudod, miért jó az égi madaraknak és a mezei liliomoknak. Leginkább azért, mert nem aggódnak, Isten mégis csodálatosan gondoskodik róluk. Jézus arra tanít ebben a példázatban, hogy Isten rólunk is hasonló bőszéggel gondoskodik. Talán azt gondolod most: „Én sem szoktam aggódni. Ez inkább a felnőttekre jellemző. Az ő gondjuk, mit együnk, vagy mit vegyünk fel.” Igen ám, de eljutottál-e oda, hogy azt is kimondd: „Jó nekem.” Sőt: „Jó nekem, hogy Isten ezeken az emberekben keresztül így gondoskodik rólam.” Vagy többször mondod másokról, kicsit irigykedve: „Jó neki, jó neked, mert...” Bízál Istenben! Ő jól tudja, mire van szükséged. Ha mégis hiányt szenvedsz valamiben, bátran mondd el neki a gondodat.

Fogom a kezed!

Mennyei Atyám! Az egyik osztálytársam dicsekedve mesélte, hogy hol volt nyaralni. Többen is mondták: de jó neked! Bevallom, kicsit én is irigy voltam. Add, hogy sose felejtsem el, milyen jó nekem, hogy mindenütt nálad lehetek, és te mindenütt tudsz nekem csodákat mutatni, amelyeknek örülhetek. Tedd így szabaddá szívemet az irigységtől! Ámen.

► Mivel biztatta Jézus az életükért aggódó embereket? A titkosírásból kiderül. A helyes megfejtést szerkesztőségünk címére beküldők között jutalmat sorsolunk ki. Neved mellett életkorodat is tüntesd fel!

► Sok madárral ismerkedtél már meg újságunk segítségével. Ezek az írások talán felkeltették az érdeklődésedet, hogy magad is megfigyeld jártodban-keltesben a madarakat. Készíts madárnaplót egy füzetbe vagy saját kezűleg összefűzött lapokból. A minta adhat ötleteket, mi mindent jegyezhetesz fel. Ragaszthatsz bele elhullott tollat, tojáshéjat, magvakat és még ami eszedbe jut.

► Téged milyen kérdés foglalkoztat? Ha megírod, a Töprengő szívesen keresi veled együtt a választ.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (szepember 4.) *Estefelé pedig, amikor lement a nap, [Jézushoz] vittek minden beteget és megszállottat.* Mk 1,32 (Zsolt 68,21; Mt 6,25–34; 1Pt 5,5–11; Zsolt 127) Lehet, hogy egy egész napot végigküzdünk, mire odajutunk Jézushoz. A munka-év elején újrainduló ütemes reggelek ritmusa, a napközi rutinok, majd a napot lecsengető vacsoraidő után olykor már nem is saját lábunkon, hanem kiszolgáltva házastársnak, kollégiumi szobatársnak vagy az interneten kiböngészett áhítatnak, mégiscsak Jézus elé kerül megbetegedett testünk, megtévedt lelkünk, hogy gyógyulni kezdjen. Érkezz meg!

Hétfő (szepember 5.) *Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság.* 2Kor 3,17 (1Kir 19,11b–12; Fil 4,8–14; Jer 7,1–15) Aki nem vesz tudomást Isten csendes jelenlétéről, hanem lelkiismerete felett győzedelmeskedve legyüri a Lélek kínos munkáját, és kontroll nélkül él, az szabadnak érzi magát. Ez lenne a szabadság? Az éden fáin között rejtőzni nem is volt olyan komfortos. A Lélek sohasem korlátoz. A Lélek felszabadít arra, akinek Isten teremtett téged. A Lélek a legjobb barátod.

Kedd (szepember 6.) *Magadra hagytalak néhány pillanatra, de nagy irgalommal ismét összegyűjttelek.* Ézs 54,7 (Ef 2,4–5; 1Tim 6,[3–5]6–11a; Jer 7,16–28) Egy szétesett személyiséget, családot, barátságot, szerelmet, egy szétesett nemzetet újra össze tud rakni az, aki mindennek a megalkotását véghez vitte, és a szétesését szemmel kísérte. Isten mindannak összerakásában partnered, amit egybeszerkesztett. Magadra sohasem hagy. Engedd, hogy összeszedjen!

Szerda (szepember 7.) *Az ő sebei árán gyógyultunk meg.* Ézs 53,5 (1Pt 2,24; Préd 4,[4–7]8–12; Jer 9,22–23) A sebek fájdalommal járnak. A testiek elviselhetők és elmúlnak. A lelkiekkel más a helyzet. A Jézus Lelkén ütött sebek, mint légkörben a pollenek, eljutnak mindenhová, és téged is érintenek, hiszen az ő Lelkéből van a mi lelkünk. Gyógyulásunk ezért van Krisztus halálába rejtve. Sebeinek szemlélése még nem elég ahhoz, hogy elhidd, milyen nagy szeretet van benne. Jézus keresztye vezesse tovább gondolataidat! Hova tovább? Hát legalább helyes önértékelésedig és helyes felismerésedig: az ő sebei nélkül senki és semmi nem vált meg a halálból.

Csütörtök (szepember 8.) *Jézus így szólt a meggyógyított-hoz: Menj haza a teidhez, és vidd hírt nekik, milyen nagy dolgot tett veled az Úr, és hogyan könyörült meg rajtad.* Mk 5,19 (Jer

31,7; Lk10,38–42; Jer 12,1–6) Kik a teid? Milyen lelki kapcsolatot van velük? El szoktad mondani nekik, mit tett veled a hatalmas Isten? Bizonyára van mondanivalód. Jézusnak természetes volt elküldeni az örömtől, hálától, csodától ujjongó gadarai megszállottat övéihez. A hiteles tanú szavainak erejük van. „Az pedig elment, és hirdetni kezdte a Tízvárosban, milyen nagy dolgot tett vele Jézus.” (20. v.) A Lélek téged is küld. Szükségük van rád a teidnek. A mai feladatod lehet elmenni hozzájuk, küldeni egy e-mailt, posztolni a történetedet vagy megosztani egy hitvalló bejegyzést. Isten így is dolgozik a világban. Nyertese vagy, eszköze vagy, munkatársa vagy. Menj haza a teidhez, mert ők a teid!

Péntek (szepember 9.) *[Jézus] pedig felkelt, ráparancsolt a szélre, és azt mondta a tengernek: Hallgass el, némulj meg! És elült a vihar, és nagy csendesség lett. Akkor ezt mondta nekik: Miért féltetek ennyire?* Mk 4,39–40 (Ézs 43,2; 1Kor 7,17–24; Jer 13,1–11) Viharok. Mostanában egyre hevesebbek és kiszámíthatatlanabbak. Veszélyesek. Életeket oltanak ki, árvizeket szülnék, rombolják az ember kezének munkáját. Jézus isteni hatalma ezek felett is úr. „Miért féltetek ennyire?” – kérdezi a szelek és viharok Istene. Jézus a bizalom sérülékeny és mulékony területére kíváncsi. Vajon nem elég nektek, ha én ugyanabban a hajóban evezek? Az egyház hajója is szokott viharba kerülni. A vészmadarak sülyledést kiáltanak. Pedig az egyház hajója sohasem borul fel. Legalábbis addig nem, amíg Jézus ott van benne. Ha nagy a baj, ő úgyis felkel, és ráparancsol a kárt okozó vihart keltőkre, és lecsendesíti őket, mert Krisztus nemcsak szervezi az ő egyházát, hanem szereti is. Például az evangélikus egyházat.

Szombat (szepember 10.) *A vámszedő pedig távol állva még a szemét sem akarta az égre emelni, hanem a mellét verve így szólt: Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek!* Lk 18,13 (Zsolt 65,4; Mk 12,41–44; Jer 14,1–16) Különös szimpátiát vált ki belőlem a vámszedő, ugyanakkor igénykben olvasott pillanatnyi helyzete meg is rettent. Hallatlanul nagy mozdulatnak tartom feltekinését, mélyen tisztelem bűnbánatát, átérzem a bűnt bűnre halmozó élete okozta nyomasztó érzéseit, ám megrettenek a fantáziámban elinduló folytatástól, amely egy néma, emberünket el nem érő, rossz esetben továbbra is neheztelő, még el is rejtőző Isten képét vetíti elé. A vámszedő szájából hallok még egy könyörgést: Szeress engem! Ma ez az én mondatom.

● HORVÁTH-HEGYI OLIVÉR

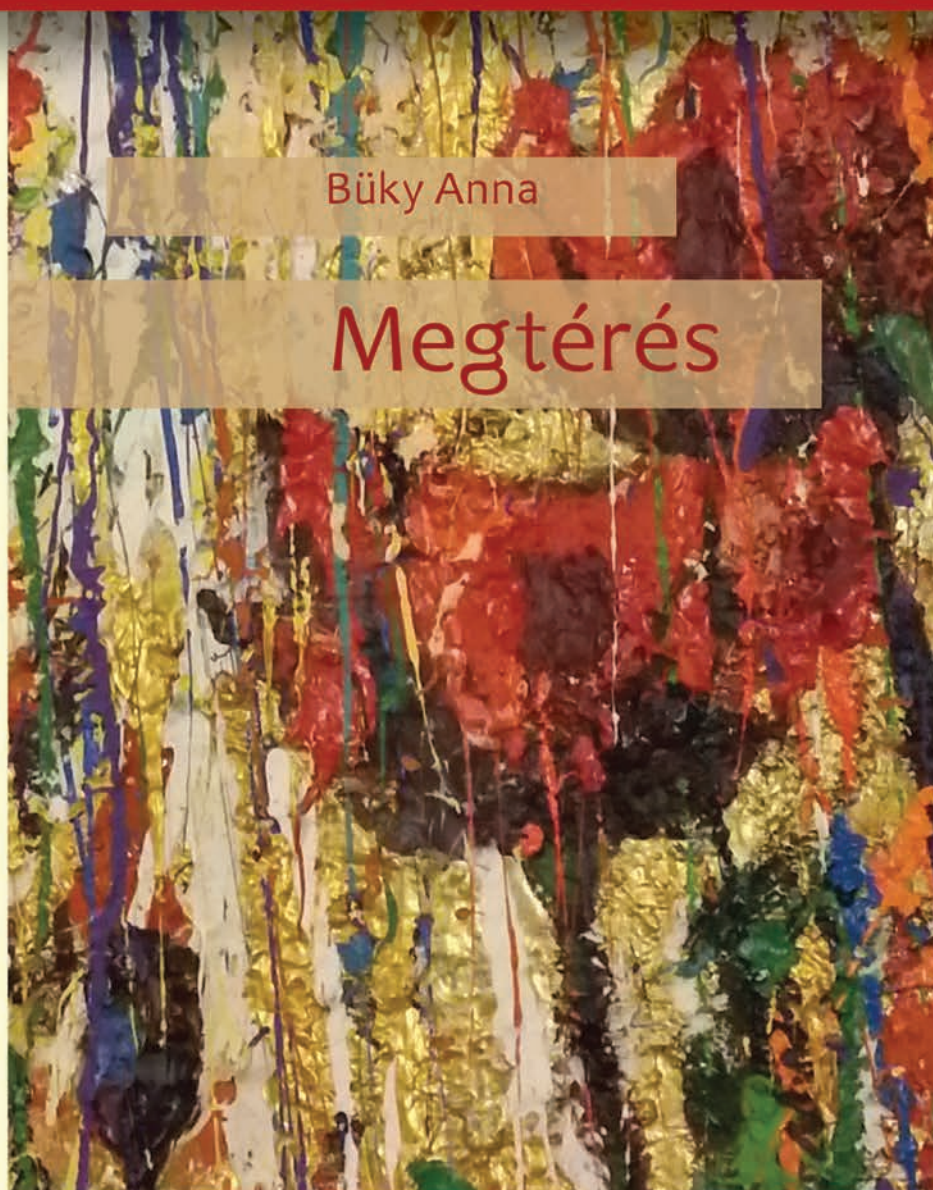
Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja – megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu. • EvÉlet on-line: www.evangelikusélet.hu. • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu. Előfizetés: kiado@lutheran.hu.
 • Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu).
 Főszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com). Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu). Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu), LACKNER NÉ PUSKÁS SÁRA – Gyermekeknek (keszivegyul@gmail.com), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@online.hu), DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (ezsu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu). Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518.
 Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN.
 Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302. Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Címlapfotó: MAGYARI MÁRTON.

Ára: 450 Ft

HUSZONEGY MEGTÉRÉSTÖRTÉNET

Büky Anna

Megtérés

1490 Ft

BÜKY ANNA: MEGTÉRÉS

Azok az evangélikus kötődésű, egymásnak (néhány kivétellel) ismeretlen kortársak, akik e könyvben megszólalnak, eltérő életet élnek. Élnek fővárosban és vidéken, értelmiségiek és munkások, nők és férfiak. Mégis, ha feltesszük nekik a kérdést, hogy beszélhetünk-e Istenről, az Istennel való személyes kapcsolatukról, azonnal létrejön a konszenzus. Hogyan lehetséges ez? Ezek szerint élnek, munkálkodnak közöttünk olyanok, akiknek biztos tudásuk van Istenről? Netán ki merik mondani azt, hogy életük irányítója Isten? Sőt, hogy Isten a kezében tartja őket? Hogy nincsenek egyedül? Hogy nem magányosak? Hogy Isten valóságosan szól hozzájuk? (Részlet a szerző előszavából.)

KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK

A WWW.LUTHERKIADO.HU/BOLT OLDALON

Evangélikus könyvesbolt: 1081 Budapest, Kiss József u. 2/a

nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között

www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518

levelezési címünk: Luther Kiadó 1085 Budapest, Üllői út 24.

ORSZÁGOS EVANGELIZÁCIÓ

ÁLLJ A LÁBADRA!

– REFORMÁCIÓ MA

BUDAPEST, DEÁK TÉRI EVANGÉLIKUS TEMPLOM
2016. OKTÓBER 8., SZOMBAT,
10–16 ÓRA

PROGRAM

9.40: Éneklés a *Hermons* zenekarral

10.00: Köszöntés, ima – *Szemerei János* és *Szeverényi János*

Tanúságtétel – *Hermons*

Igehirdetés – „Állj a lábadra!” (ApCsel 14,8–10) – *Győri János Sámuel*

11.15: Szekciók, bibliakörök

Beszélgetés az igehirdetésről – *Győri János Sámuel* (templom)

Zsoltárok CD-bemutató – *Badin Ádám, Scholz Erika, Vető István* (gimnázium, díszterem)

„Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: »Térjete meg!« – azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen” (Mt 4,17) – *Wettler Sándor* (gimnázium, tornaterem)

Imaközösség – *Malik Péter* (gyülekezeti kisterem, I. emelet)

Ad fontes! – Vissza a forrásokhoz! – *Dr. Fabiny Tamás* (gyülekezeti terem, I. emelet)

Gyógyulás a gyermekkori bántalmazásokból – *Bödő Sándor* (gimnázium, 12. terem)

Az ész megtérése – *Ribár János* (gimnázium, 15. terem)

Egyedül a hit – *Gáncs Péter* (gimnázium, 17. terem)

Egyedül a kegyelem – *Szemerei János* (gimnázium, 18. terem)

Egyedül a Szentírás – *Balicza Iván* (gimnázium, 21. terem)

Evangéliummal a világban – *Kiss Péter* (gimnázium, 22. terem)

A szív megtérése – *Grendorf Péter* (gimnázium, 24. terem)

A család megújulása – *Krámer György* (gimnázium, 27. terem)

Reformáció a gyülekezetben – *Györfi Mihály* (gimnázium, 23. terem)

Keresztényüldözés a 21. század elején – *Györfi Károly* (gimnázium, 26. terem)

Internet és kereszténység (veszélyek, lehetőségek) – *Erdélyi Károly* (gimnázium, 28. terem)

12.45: Ebédszünet (az egyház szerény vendéglátást biztosít)

14.00: Tanúságtétel

Élet-halál élményeim – *Czakó Gábor* Kossuth-díjas író

„Emberfia, állj a lábadra!” – *Lóczy Tibor* lelkészi munkatárs

15.00: Igehirdetés – „Térjete meg az élő Istenhez!” (ApCsel 14,11–18) – *Lupták György*

Istentisztelet úrvacsorával – *Gerőfiné dr. Brebovszky Éva*

Gyermekfoglalkozás lesz a Kísdeák óvoda termeiben a gyülekezeti és missziói osztály munkatársainak vezetésével. Gyülekező az I. emeleten.

Az alkalomra mindenkit szeretettel vár a Magyarországi Evangélikus Egyház Missziói Bizottsága.

